

การวิเคราะห์หลักการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ
(Responsible Agriculture Investment: RAI)
เพื่อเตรียมความพร้อมด้านนโยบายรองรับการลงทุนภาคการเกษตรของประเทศไทย

โดย

นางสาวทัศนีย์ เมืองแก้ว

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

หลักสูตร การบริหารเศรษฐกิจสาธารณะสำหรับนักบริหารระดับสูง รุ่นที่ 13

สถาบันพระปกเกล้า

พฤษภาคม 2558

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์หลักการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ (Responsible Agriculture Investment: RAI) เพื่อเตรียมความพร้อมด้านนโยบายรองรับการลงทุนภาคการเกษตรของประเทศไทย ” มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์หลักการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ (Responsible Agriculture Investment: RAI) ที่ยกร่างโดย UNCTAD, FAO, World Bank และ IFAD ในประเด็นที่เกี่ยวข้องด้านเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพของเกษตรกรรายย่อยของไทย นำมาจัดทำเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับเตรียมความพร้อมรองรับการลงทุนภาคการเกษตร เพื่อปกป้องเกษตรกรรายย่อยของไทย จากผลกระทบในการลงทุนภาคการเกษตรระหว่างประเทศ ทั้งนี้ หลักการ RAI มีเจตนารมณ์ที่จะให้การลงทุนภาคการเกษตรระหว่างประเทศ มีการ เคารพเรื่องสิทธิในที่ดินและทรัพยากร คำนึงถึงความมั่นคงอาหาร ความโปร่งใส มีธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งการคำนึง ถึงความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากระดับการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกันของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนาที่กฎหมายเพื่อปกป้องสิทธิของเกษตรกรและชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายยังไม่มีประสิทธิภาพมากพอ การลงทุนภาคการเกษตรระหว่างประเทศจึงอาจก่อให้เกิดผลเสียจากการแย่งชิงทรัพยากร ระหว่างผู้ลงทุนและชุมชนท้องถิ่น หรือเกษตรกรรายย่อย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการเตรียมการรองรับอย่างรอบคอบ

การศึกษา ครั้งนี้ ใช้วิธีการ การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยติดตามผลการประชุมหารือในเวทีระหว่างประเทศ ศึกษา รวบรวมจากเอกสาร รายงานการศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศ เกี่ยวกับสาระสำคัญของหลักการ RAI ข้อมูลมาวิเคราะห์ให้เห็นจุดเด่นและจุดด้อยในแต่ละข้อ พร้อมทั้งจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สำหรับเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการลงทุนภาคการเกษตรของประเทศไทย ในฐานะเป็นประเทศผู้รับการลงทุน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบเชิงลบ ต่อเกษตรกรรายย่อยและชุมชนชนบท

ผลการศึกษาพบว่า หลักการ RAI มีจุดเด่นในการ คำนึงถึงความมั่นคงอาหารของคนทุกกลุ่ม ตั้งแต่ระดับครัวเรือน ท้องถิ่น ระดับชาติ ภูมิภาคและโลก ให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลผลิตอย่างยั่งยืน เคารพสิทธิพื้นฐานของแรงงานภาคเกษตรสร้างงาน ความปลอดภัยในการทำงาน การได้รับค่าจ้างที่เหมาะสม คำนึงถึงสัญญาการทำงานที่เป็นธรรม รับผิดชอบต่อการพัฒนาชนบท และการพัฒนาขีดความสามารถของเกษตรกรรายย่อย ให้ความสำคัญกับความเสมอภาคทางเพศ ขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี ในการเข้าถึงทรัพยากรเพื่อการผลิต การมีส่วนร่วมตัดสินใจ และการเป็นผู้นำ ส่งเสริมบทบาทของเยาวชนในการเข้าถึงที่ดินและทรัพยากรเพื่อการผลิต ส่งเสริมการเข้าถึงนวัตกรรมและเทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่ เพื่อดึงดูดให้เยาวชนเข้ามาร่วมพัฒนาภาคการเกษตร ให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และ พันธุกรรมท้องถิ่น คำนึงถึงการผลิตที่ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มรดกทางวัฒนธรรม บทบาทของชนพื้นเมือง ส่งเสริมผลประโยชน์ที่เป็นธรรมในการใช้ทรัพยากร

พันธกรรมภายใต้กฎหมายภายในประเทศ ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติที่มีผลต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม ส่งเสริมให้มีการประเมินผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น การประเมินความเสี่ยง และการเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบ

อย่างไรก็ตาม หลักการ RAI ยังขาดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนที่จะทำให้เกษตรกรรายย่อยและชุมชนท้องถิ่นมีความมั่นคงด้านอาหาร มีรายได้ และลดความยากจน ดังนั้นต้องมีข้อกำหนดให้เกษตรกรรายย่อยยังคงเป็นเจ้าของที่ดินและปัจจัยการผลิตนอกจากนี้หลักการ RAI ไม่ได้พูดถึงการเคลื่อนย้ายอาหารจากแหล่งผลิตไปสู่ผู้บริโภคต่างถิ่นหรือการส่งออก จะต้องคำนึงถึงความมั่นคงอาหารในแหล่งผลิตก่อน ยังไม่มีการพูดถึงสวัสดิการของแรงงานภาคการเกษตร ที่จะได้รับการสนับสนุนในช่วงเวลาที่ไม่สามารถทำงาน สำหรับสัญญาจ้างที่เป็นกรรม เช่น เกษตรพันธะสัญญา(contract farming) ควรจะมีองค์กรหน่วยงานกลางเข้ามาเป็นผู้ดูแลความเป็นธรรมของสัญญาระหว่างผู้ลงทุนกับเกษตรกรรายย่อย หลักการ RAI พูดถึงเฉพาะการเคารพสิทธิการครอบครองทรัพยากรที่ชอบด้วยกฎหมาย ในขณะที่บางพื้นที่เกษตรกร อาศัยการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากพื้นที่ป่าและพื้นที่สาธารณะเพื่อความมั่นคงอาหาร เช่น การเก็บของป่า การจับสัตว์น้ำในที่สาธารณะ ดังนั้นควรคำนึงถึงการเคารพสิทธิเหล่านี้ด้วย เพื่อส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงอาหารในระดับครัวเรือนและชุมชน จำเป็นต้องกำหนดวิธีการปฏิบัติ หรือกฎหมายภายในประเทศที่ชัดเจนเพื่อให้ผู้ลงทุนภาคการเกษตรถือปฏิบัติ เช่น เรื่องการจำกัดพื้นที่เพื่อผลิตพืชชนิดเดียวเป็นแปลงขนาดใหญ่ เพื่อรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้ ควรมีการจัดตั้งองค์กร หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการอนุญาต อนุมัติการลงทุนภาคการเกษตรจากต่างประเทศ เพื่อกำกับดูแลการดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการ RAI และสอดคล้องกับกฎหมายภายในประเทศ ที่เกี่ยวข้องหลายฉบับทั้งกฎหมายด้านการเกษตร ทรัพยากร พันธุกรรม สิ่งแวดล้อม กฎหมายที่ดิน เป็นต้น

จากการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของหลักการ RAI ดังกล่าว ได้มีการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สำหรับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการนำไปปฏิบัติ ประกอบด้วย บริษัทผู้ประกอบการลงทุน หน่วยงานภาครัฐ เกษตรกรและชุมชนท้องถิ่น เพื่อไม่ให้เกิดการลงทุนภาคการเกษตรเกิดผลกระทบเชิงลบเพื่อเสริมสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อาทิ กำหนดให้ผู้ประกอบการลงทุนจะต้องชี้แจงทำความเข้าใจ และเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการลงทุน เช่น ผลการศึกษา EIA และความเสี่ยงอื่น ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการลงทุน รวมทั้งการกำหนดกลยุทธ์ในการรองรับความเสี่ยงเหล่านั้น ให้เกษตรกรและชุมชนรับทราบหน่วยงานภาครัฐควรกำหนดกลไกเพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาการลงทุนแก่เกษตรกร เพื่อเป็นตัวกลางในการประสานระหว่างผู้ประกอบการลงทุนกับเกษตรกร กำหนดให้เกษตรกรรายย่อย หรือองค์กรเกษตรกรที่จะเข้าร่วมลงทุนภาคการเกษตรกับผู้ประกอบการลงทุน ต้องแจ้งต่อกลไกการให้คำปรึกษาการลงทุนที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้น ทั้งนี้เพื่อช่วยดูแลให้มีการทำสัญญาที่เป็นธรรมระหว่างเกษตรกรและบริษัทผู้ลงทุน รวมทั้งการดูแลให้ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามสัญญาอย่างเคร่งครัดเป็นต้น

คำนำ

สืบเนื่องจากวิกฤติความมั่นคงด้านอาหาร ในช่วงปี 2549 ต่อเนื่องถึงปี 2551 ทำให้ราคาอาหารโลกเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว และได้ส่งผลกระทบต่อความอดอยากหิวโหยของประชากรโลกเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ประเทศที่เป็นผู้นำเข้าอาหารมีความวิตกกังวลเรื่องการขาดแคลนอาหารที่อาจจะเกิดขึ้น จึงเกิดความพยายามในการผลิตอาหารเอง โดยการไปลงทุนในประเทศอื่นที่มีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่ำ รับทำการผลิตทางการเกษตร เพื่อลดความเสี่ยงด้านความมั่นคงอาหารของประชากรในประเทศตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าไปลงทุนในประเทศกำลังพัฒนา ในทวีปแอฟริกา และทวีปเอเชีย เนื่องจากเป็นแหล่งที่ยังมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอุดมสมบูรณ์เหมาะสมสำหรับการทำการเกษตร ได้แก่ ที่ดิน และแหล่งน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการทำการเกษตร อย่างไรก็ตามที่ดินและทรัพยากรต่าง ๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่ถูกใช้ประโยชน์โดยเกษตรกรหรือประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ อยู่แล้วแทบทั้งสิ้น ดังนั้นการเข้าไปลงทุนในพื้นที่ขนาดใหญ่ จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงเรื่องการแย่งชิงทรัพยากรเพื่อการผลิต และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับประชาชนภาคการเกษตรในพื้นที่ ในการนี้องค์การระหว่างประเทศประกอบด้วย UNCTAD, FAO, World Bank, และ IFAD ได้ร่วมกันพัฒนาแนวปฏิบัติเรื่องหลักการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ (Responsible Agriculture Investment (RAI) that Respects Rights, Livelihoods and Resources) เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับผู้ลงทุนภาคการเกษตร ในการสร้างความเป็นธรรมและผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างผู้ลงทุนและผู้รับการลงทุน

ผู้ศึกษาสนใจศึกษา เรื่อง “การวิเคราะห์หลักการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ (Responsible Agriculture Investment: RAI) เพื่อเตรียมความพร้อมด้านนโยบายรองรับการลงทุนภาคการเกษตรของประเทศไทย” เนื่องจากยังเป็นประเด็นที่ใหม่ และยังไม่มีการศึกษาเรื่องนี้มากนัก โดยหวังว่ารายงานการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจ และการศึกษาต่อยอดในประเด็นอื่น ๆ ต่อไป

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา.....	2
1.3 ประเด็นการศึกษา.....	3
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	3
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	3
1.6 กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	4
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดและทฤษฎี.....	6
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
บทที่ 3 ความสำคัญและสถานการณ์การลงทุนภาคการเกษตร	
3.1 ความสำคัญของการลงทุนภาคการเกษตร.....	15
3.2 สถานการณ์การลงทุนทางตรงภาคการเกษตรจากต่างประเทศ.....	16
3.3 การลงทุนทางตรงภาคการเกษตรจากต่างประเทศภายหลังสถานการณ์วิกฤติ ราคาอาหารโลก.....	22

เรื่อง	หน้า
บทที่ 4 หลักการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ (Responsible Agriculture Investment: RAI)	
4.1 ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของหลักการ RAI.....	27
4.2 สาระสำคัญของหลักการ RAI	28
4.3 การดำเนินการเกี่ยวกับหลักการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบของประเทศไทย.....	34
บทที่ 5 ผลการศึกษา	
5.1 วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยและข้อเสนอแนะ ต่อหลักการRAIเชื่อมโยงกับการปกป้องเกษตรกรรายย่อยและชุมชนท้องถิ่น.....	36
5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สำหรับเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการลงทุนภาคการเกษตรของประเทศไทย.....	39
บรรณานุกรม	42
ประวัติผู้ศึกษา	44

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	มูลค่าของการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศของโลก ปี 2548-2549 และ ปี 2550- 2551.....	17
3.2	มูลค่าของการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียน ปี 2548-2549 และ ปี 2550-2551.....	19
3.3	โครงการลงทุนจากต่างประเทศ ที่ได้รับการอนุมัติจาก BOI ในช่วงปี 2530- 2555 จำแนกตามสาขาการลงทุน.....	21
3.4	การลงทุนจากต่างประเทศในสาขาเกษตรกรรมและผลิตผลจากการเกษตรที่ ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจาก BOI ในช่วงปี 2530-2555 จำแนกตาม สาขาย่อย.....	22
3.5	ข้อมูลการครอบครองที่ดินเพื่อลงทุนภาคเกษตรจากนักลงทุนต่างชาติ บาง ประเทศในอาเซียนภายหลังปี 2549.....	24
5.1	วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย และข้อเสนอแนะต่อหลักการ RAI.....	36

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	4
2.1	แรงผลักดันที่มีผลต่อการขยายธุรกิจลงทุนไปยังต่างประเทศ.....	10
2.2	ปัจจัยของประเทศปลายทางการลงทุนที่มีผลต่อการลงทุนทางตรงจาก ต่างประเทศ.....	11
3.1	เปอร์เซ็นต์การครอบครองที่ดิน โดยต่างชาติในประเทศต่างๆ ทั่วโลก.....	24

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

สืบเนื่องจากวิกฤติความมั่นคงด้านอาหาร ในช่วงปี 2549 ต่อเนื่องถึงปี 2551 ทำให้ราคาอาหารโลกเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว และได้ส่งผลกระทบต่อความอดอยากหิวโหยของประชากรโลกเป็นจำนวนมาก โดยมูลเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดวิกฤติอาหารโลก มีหลายประการ อาทิ 1) ความต้องการอาหารเพิ่มขึ้น เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากร และการเปลี่ยนรูปแบบการบริโภค โดยลดการบริโภคแป้งและบริโภคเนื้อสัตว์มากขึ้น 2) การนำธัญพืช และพืชน้ำมัน ไปใช้ในการผลิตพลังงานทางเลือกมากขึ้น 3) ปริมาณการผลิตอาหารไม่เพียงพอ โดยเกิดจากภาวะโลกร้อน (Global Warming) เกิดสภาพอากาศแปรปรวน ทำให้พื้นที่การเกษตรเสียหาย 4) ราคาสินค้าเกษตรและอาหารในตลาดโลกสูงขึ้น เนื่องจากต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น ลดความสามารถในการเข้าถึงอาหารของคนยากจน จากปัจจัยที่มีความอ่อนไหวเกี่ยวกับความมั่นคงด้านอาหารดังกล่าว ทำให้รัฐบาลที่เป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารบางประเทศ ดำเนินนโยบายเพื่อรักษาความมั่นคงด้านอาหารภายในประเทศของตน เช่น อินเดียออกมาตรการห้ามส่งออกข้าวในปี 2551 ต่อเนื่องถึงปี 2553 รัสเซียเก็บภาษีการส่งออกข้าวสาลีเพื่อกดดันให้มีการส่งออกน้อยลง เป็นต้น นอกจากนี้บางประเทศได้ออกมาตรการเก็บภาษีการส่งออกสินค้าอาหาร ยิ่งทำให้ ราคาอาหารที่ ส่งออกสู่ตลาดโลกมีราคาสูงขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ประเทศที่เป็นผู้นำเข้าอาหารมีความวิตกกังวลเรื่องการขาดแคลนอาหารที่อาจเกิดขึ้น จึงเกิดความพยายามในการผลิตอาหารเอง โดยการไปลงทุนในประเทศอื่นที่มีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับ ทำการผลิตทางการเกษตร เพื่อลดความเสี่ยงด้านความมั่นคงอาหารของประชากรในประเทศตน นอกจากประเด็นความมั่นคงอาหารแล้ว การเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของราคาน้ำมันก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ประเทศต่าง ๆ แสวงหาแนวทางการผลิตพลังงานทดแทนจากพืชเกษตร โดยการลงทุนภาคการเกษตรระหว่างประเทศ

กระแสการลงทุนภาคการเกษตรระหว่างประเทศ จึงมีความรุนแรงมากขึ้นหลังจากวิกฤติความมั่นคงอาหารโลกในปี 2551 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าไปลงทุนในประเทศกำลังพัฒนา ในทวีปแอฟริกา และทวีปเอเชีย เนื่องจากเป็นแหล่งที่ยังมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอุดมสมบูรณ์ เหมาะสมสำหรับการทำการเกษตร ได้แก่ ที่ดิน และแหล่งน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการทำการเกษตร อย่างไรก็ตามที่ดินและทรัพยากรต่าง ๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่ถูกใช้ประโยชน์โดยเกษตรกรหรือประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ อยู่แล้วแทบทั้งสิ้น ดังนั้นการเข้าไปลงทุนในพื้นที่ ขนาดใหญ่ทั้งการลงทุนโดยนักลงทุนภายในประเทศเอง และนักลงทุนจากต่างประเทศ จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงเรื่องการแย่งชิงทรัพยากรเพื่อการผลิต และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับประชาชนภาคการเกษตรในพื้นที่

ในการนี้องค์การระหว่างประเทศประกอบด้วย การประชุมเพื่อการค้าและการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Conference on Trade and Development: UNCTAD) ได้มีบทบาทสำคัญใน

การพัฒนาแนวปฏิบัติเรื่องหลักการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ (Responsible Agriculture Investment (RAI) that Respects Rights, Livelihoods and Resources) ร่วมกับองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization: FAO) ธนาคารโลก (World Bank: WB) และกองทุนระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม (International Fund for Agricultural Development: IFAD) เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับผู้ลงทุนภาคการเกษตร ในการสร้างความเป็นธรรมและผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างผู้ลงทุนและผู้รับการลงทุน โดยมีหลักการสำคัญเบื้องต้น ประกอบด้วย การเคารพเรื่องสิทธิในที่ดินและทรัพยากร คำนึงถึงความมั่นคงอาหาร การลงทุนต้องมีความโปร่งใส มีธรรมาภิบาล มีการหารือและมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คำนึงถึงความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม หลักการ RAI ที่ยกร่างโดย 4 องค์กรดังกล่าวได้เผยแพร่เป็นครั้งแรกเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2553 หลังจากนั้นได้รับการสนับสนุนให้มีการหารืออย่างกว้างขวางมากขึ้นในเวทีระหว่างประเทศ เป็นระยะเวลา 3 ปี ปัจจุบันหลักการ RAI ซึ่งมีหลักการ 10 ข้อ ได้รับการรับรองจากประเทศสมาชิก FAO รวมทั้งประเทศไทย ในที่ประชุมคณะกรรมการความมั่นคงด้านอาหารโลก (Committee on World Food Security: CFS) ครั้งที่ 41 ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ 13-18 ตุลาคม 2557 ที่ผ่านมามี FAO สำนักงานใหญ่ กรุงโรม ประเทศอิตาลี เพื่อนำไปใช้ในทางปฏิบัติจริงต่อไป

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า แนวโน้มการลงทุนภาคการเกษตรระหว่างประเทศได้รับความสนใจในเวทีระหว่างประเทศอย่างมาก ประกอบกับหลักการ RAI จะถูกนำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติในการลงทุนภาคการเกษตรระหว่างประเทศตั้งแต่ปี 2557 เป็นต้นไป ดังนั้นประเทศไทยจะต้องเตรียมความพร้อมในฐานะสมาชิกประชาคมโลกเพื่อรองรับการลงทุนภาคการเกษตรที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนภาคการเกษตรพื้นฐานเป็นประเด็นใหม่ที่จะมีผลกระทบ ต่อเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ

1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา

1.2.1 เพื่อวิเคราะห์หลักการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ (Responsible Agriculture Investment: RAI) ที่ยกร่างโดย UNCTAD, FAO, World Bank และ IFAD ในประเด็นที่เกี่ยวข้องด้านเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพของเกษตรกรรายย่อยของไทย

1.2.2 เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย โดยใช้หลักการ RAI มาเป็นกรอบแนวทางสำหรับเตรียมความพร้อมรองรับการลงทุนภาคการเกษตร เพื่อปกป้องเกษตรกรรายย่อยของไทยจากผลกระทบในการลงทุนภาคการเกษตรระหว่างประเทศ

1.3 ประเด็นการศึกษา

หลักการ RAI มีเจตนาที่มุ่งจะให้การลงทุนภาคการเกษตรระหว่างประเทศ มีการ เคารพเรื่องสิทธิในที่ดินและทรัพยากร คำนึงถึงความมั่นคงอาหาร ความโปร่งใส มีธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งการคำนึง ถึงความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากระดับการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกันของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนาที่ กฎหมายเพื่อปกป้องสิทธิของเกษตรกรและชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายยังไม่มีประสิทธิภาพ มากพอ การลงทุนภาคการเกษตรระหว่างประเทศจึงอาจก่อให้เกิดผลเสียจากการแย่งชิงทรัพยากร ระหว่างผู้ลงทุนและชุมชนท้องถิ่น หรือเกษตรกรรายย่อย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการเตรียมการรองรับอย่างรอบคอบ

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1.4.1 ศึกษาวิเคราะห์รายละเอียดเฉพาะการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรพื้นฐาน ได้แก่ การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งจะมีผลกระทบโดยตรงต่อเกษตรกร และการใช้ทรัพยากร การผลิตของประเทศ

1.4.2 ศึกษาวิเคราะห์หลักการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ 10 ข้อ โดยวิเคราะห์ จุดเด่น จุดด้อย และข้อเสนอแนะเพื่อปกป้องเกษตรกรรายย่อยในด้าน ต่าง ๆ ได้แก่ การครอบครองที่ดิน สิทธิความเป็นเจ้าของทรัพยากร การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อม และความมั่นคงด้านอาหาร

1.4.3 ศึกษาวิเคราะห์การเตรียมความพร้อมของประเทศไทยเพื่อรองรับการลงทุนภาคเกษตร เฉพาะในกรณีประเทศไทยจะเป็นผู้รับการลงทุนเท่านั้น

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

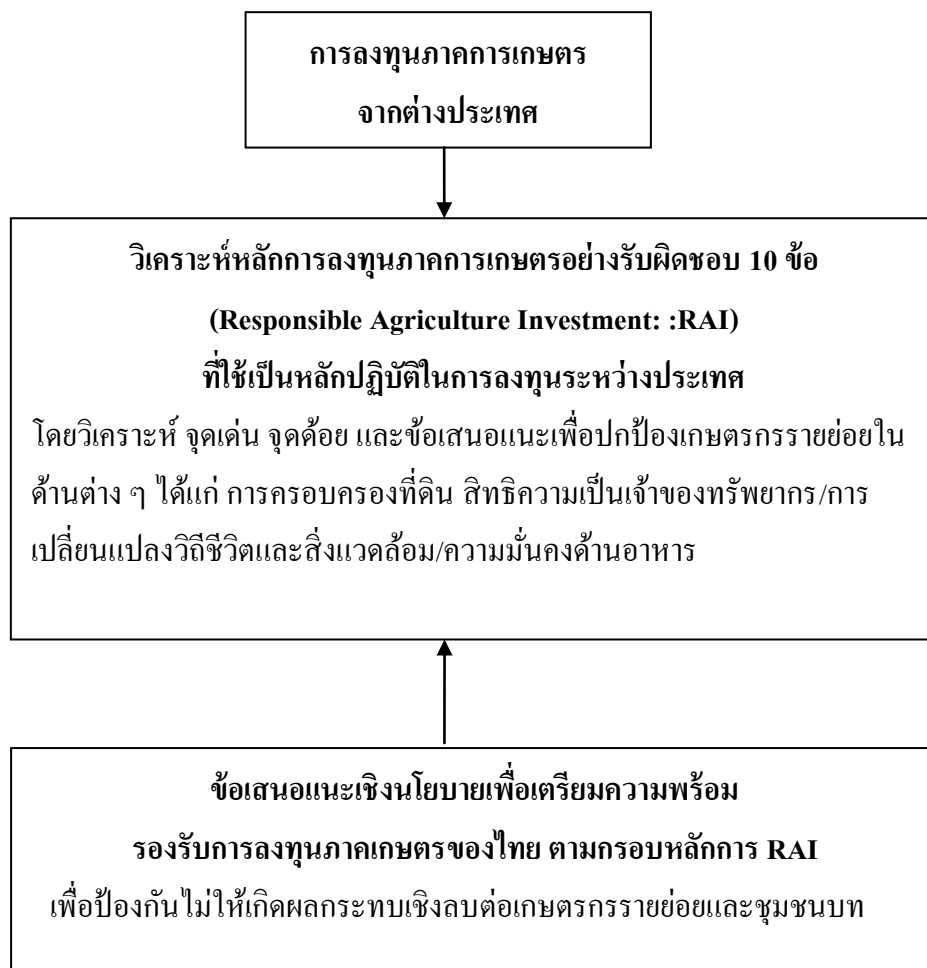
1.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยติดตามผลการประชุมหารือในเวทีระหว่างประเทศ ศึกษา รวบรวมจากเอกสาร รายงานการศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศ เกี่ยวกับสาระสำคัญของหลักการ RAI

1.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Context Analysis) ของหลักการ RAI โดย วิเคราะห์ให้เห็นจุดเด่นและจุดด้อยพร้อมจัดทำข้อเสนอแนะในแต่ละข้อ เชื่อมโยงกับบริบทการผลิต ของเกษตรกรรายย่อยในประเทศไทย

1.5.3 นำผลการวิเคราะห์จากข้อ 1.5.2 มาจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สำหรับ เตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการลงทุนภาคการเกษตรของประเทศไทย ในฐานะเป็นประเทศผู้ รับการลงทุน โดย เพื่อ ป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อเกษตรกรรายย่อยและชุมชนชนบท

1.6 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ผลการศึกษาสามารถใช้เพื่อเผยแพร่ให้สังคมไทยได้ รับทราบกว้างขวางมากขึ้นเกี่ยวกับหลักการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ (Principle of Responsible Agriculture Investment: PRAI) ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติระดับนานาชาติ ที่ประเทศไทยในฐานะสมาชิกประชาคมโลกจะต้องยอมรับนำมาปฏิบัติ

1.7.2 ใช้เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อ เตรียมความพร้อมรองรับการลงทุนภาคเกษตร จากต่างประเทศ ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นผู้รับการลงทุน เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรรายย่อยและชุมชนชนบท

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎี

การลงทุนระหว่างประเทศ คือการที่ประเทศหนึ่งได้เคลื่อนย้ายทุนจากประเทศของตนมาลงทุนในอีกประเทศหนึ่ง โดยคาดว่าจะได้รับผลตอบแทนที่สูงกว่าในประเทศของตน ซึ่งการลงทุนระหว่างประเทศแบ่งออกเป็น การลงทุนทางตรง (Foreign Direct Investment: FDI) คือการเคลื่อนย้ายทุนจากประเทศหนึ่งไปประกอบกิจการยังอีกประเทศ และการลงทุนโดยอ้อม (Indirect Investment or portfolio Investment) คือการลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงิน เช่น การลงทุนในรูปการซื้อขายตราสารทุน ตราสารหนี้ ทั้งในรูปพันธบัตร ตั๋วเงิน ในต่างประเทศ รวมทั้งการกู้เงินจากต่างประเทศทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยผู้ลงทุนจะไม่มีอำนาจในการบริหารจัดการหรือควบคุมดูแลกิจการนั้น การศึกษาครั้งนี้จะเกี่ยวข้องกับการลงทุนภาคเกษตรที่เป็นการลงทุนทางตรงเท่านั้น

2.1.1 ความหมายของการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ

ความหมายของการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศที่มีการอ้างอิงถึงในระดับสากล จากการให้นิยามและรูปแบบโดย United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) ที่มีการอ้างอิงจากรายงานการลงทุนนานาชาติของ Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) และ International Monetary Fund (IMF) ว่าการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ หมายถึงการลงทุนที่ไม่ได้เป็นการลงทุนระยะสั้น หรือในลักษณะที่เป็น “hot capital” แต่เป็นการลงทุนที่มีเจตนาถาวรของการลงทุนในระยะยาว โดยมีพันธกิจสำคัญต่อการถ่ายทอดเทคโนโลยี ความชำนาญ การบริหารและการขยายตลาดไปยังประเทศปลายทาง

รัตนา สายคณิต (2530) ให้ความหมายของการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศไว้ว่า เป็นการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศที่มีเป้าหมายหลักเพื่อการเข้าควบคุมในการบริหารจัดการและกำไรขององค์กรธุรกิจในประเทศ ซึ่งการเข้าไปควบคุมสามารถทำได้ 3 วิธี คือ (1) การเข้าไปซื้อกิจการขององค์กรธุรกิจที่มีอยู่แล้วในประเทศผู้รับการลงทุน (2) การตั้งกิจการสาขาขึ้นในประเทศ และ (3) การเข้าไปตั้งองค์กรธุรกิจใหม่ในประเทศผู้รับการลงทุน

อภิรัฐ ตั้งกระจ่าง (2543) ให้ความหมายการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment: FDI) ว่าเป็นการลงทุนที่ผู้ลงทุนจากต่างประเทศมีส่วนร่วมในการบริหารและควบคุมกิจการซึ่งอาจกระทำโดยการเข้าไปซื้อกิจการของบริษัทผู้ผลิตเดิมในฐานะผู้ถือหุ้นรายใหญ่ การเข้าไปตั้งบริษัทสาขาในประเทศที่เข้าไปลงทุน หรือการเข้าไปจัดตั้งบริษัทใหม่ในประเทศที่เข้าไปลงทุน

จากคำจำกัดความข้างต้น สรุปได้ว่าการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศมีส่วนประกอบสำคัญคือ นักลงทุนต่างประเทศมีเงินทุนมาลงทุน ประกอบธุรกิจและควบคุมกิจการในประเทศผู้รับการลงทุน ซึ่งการ

ลงทุนทางตรงนี้ครอบคลุมหลายสาขา รวมทั้งการลงทุนภาคการเกษตร ผู้ลงทุนอาจเป็นบุคคลธรรมดา นิติบุคคล ภาคเอกชน รวมทั้งรัฐบาล

2.1.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ

1) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ปัจจัยที่เกิดจากประเทศผู้ลงทุน ปัจจัยที่มีอยู่ในประเทศผู้รับการลงทุน และปัจจัยภายนอกประเทศ (รัตนา และพุทธรกาล, 2549)

(1) ปัจจัยที่เกิดจากประเทศผู้ลงทุน

ก. ปัจจัยทางด้านองค์กรธุรกิจมีสินทรัพย์พิเศษบางประการในครอบครอง การที่องค์กรธุรกิจนั้นๆ มีสินทรัพย์พิเศษบางอย่างอยู่ในครอบครอง ได้แก่ ทุน และเทคโนโลยี ทำให้มีความได้เปรียบเหนือองค์กรธุรกิจของประเทศผู้รับการลงทุน

ข. ปัจจัยทางการตลาด เป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้องค์กรธุรกิจลงทุนทางตรงในต่างประเทศ เพื่อเป็นการสร้างอำนาจผูกขาด การรักษาสถานภาพในการแข่งขัน และเพื่อทดแทนการค้าต่างประเทศ กล่าวคือ

- เพื่อสร้างอำนาจผูกขาด เป็นการลงทุนในต่างประเทศเพื่อสร้างพลังของตนเอง (Offensive Direct Investment) ซึ่งทำให้สามารถเข้าถึงตลาดต่างประเทศได้มากกว่าคู่แข่งอื่นๆ มักจะมีผลทำให้ผู้ริเริ่มทำการลงทุนมีอำนาจผูกขาด จนได้รับส่วนแบ่งตลาดในประเทศที่เข้าไปลงทุนมากกว่าคู่แข่งที่ทำการผลิตอยู่ในนอกประเทศ

- เพื่อการรักษาสถานภาพในการแข่งขัน เป็นการลงทุนเพื่อป้องกันตนเอง (Defensive Direct Investment) เมื่อมีผู้ริเริ่มไปทำการลงทุนทางตรงในต่างประเทศเกิดขึ้นแล้ว คู่แข่งรายอื่นๆ จำเป็นต้องดำเนินตาม เพื่อมิให้ตนต้องสูญเสียส่วนแบ่งของตลาดในต่างประเทศนั้นๆ

- เพื่อทดแทนการค้าต่างประเทศ การค้าต่างประเทศประกอบด้วย การส่งออกและการนำเข้า ดังนั้นการลงทุนทางตรงอาจมีผลทำให้เกิดการทดแทนการค้าต่างประเทศ

ค. ปัจจัยทางด้านต้นทุน เป็นปัจจัยที่สำคัญในการตัดสินใจเลือกแหล่งที่ตั้งโรงงาน จะต้องพิจารณาเลือกแหล่งที่ตั้งโรงงานที่ทำให้ตนเองได้รับกำไรสูงสุด คือจะเลือกที่ตั้งโรงงานในแหล่งที่ทำให้เกิดส่วนต่างระหว่างรายรับ กับรายจ่ายที่เป็นต้นทุนการผลิตและต้นทุนค่าขนส่ง มากที่สุด ซึ่งแหล่งที่ตั้งที่เหมาะสมอาจจะแหล่งที่ใกล้ปัจจัยการผลิต หรือแหล่งที่ตั้งใกล้ตลาดก็ได้ ในกรณีที่ต้นทุนค่าขนส่งเป็นปัจจัยที่สำคัญ

ง. ปัจจัยอื่นๆ ภายในประเทศที่กระตุ้นการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ ได้แก่ นโยบายของรัฐบาลของประเทศผู้ลงทุน อิทธิพลของสหภาพแรงงานในประเทศ การยอมรับความเสี่ยงของผู้ถือหุ้นขององค์กรธุรกิจ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

- นโยบายของรัฐบาลของประเทศผู้ลงทุน การลงทุนทางตรงในต่างประเทศอาจเกิดจากการที่รัฐบาลของบางประเทศสนับสนุนให้นักลงทุนภาคเอกชนทำการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศโดยใช้มาตรการต่างๆ

- อิทธิพลของสภาพแรงงาน เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ กับสภาพแรงงานในประเทศ นักลงทุนจึงยินดีที่จะไปลงทุนทางตรงเพื่อตั้งโรงงานผลิตสินค้าในแหล่งอื่นที่นอกจากจะมีค่าจ้างแรงงานถูกแล้ว แรงงานยังไม่สามารถรวมตัวกันเป็นสหภาพแรงงานหรือแรงงานยังไม่พร้อมที่จะรวมตัวกันก็ได้

- ความยินยอมของผู้ถือหุ้น การลงทุนทางตรงต่างประเทศจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้ถือหุ้นของนักลงทุนให้ความยินยอมที่จะให้ใช้เงินทุนของสินทรัพย์อื่นๆ ของกิจการบางส่วนเพื่อการลงทุนทางตรงต่างประเทศซึ่งมีเชื้อชาติ ศาสนา ระบบกฎหมาย และสภาพแวดล้อมต่างๆ แตกต่างไป ยังต้องรับภาระเสี่ยงภัยเนื่องจากการดำเนินกิจการล้มเหลว ต้องประสบภาวะขาดทุน

(2) ปัจจัยที่มีอยู่ในประเทศผู้รับการลงทุน

ปัจจัยที่มีอยู่ในประเทศผู้รับการลงทุนที่สนับสนุนการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศ ได้แก่ นโยบายของรัฐบาลของประเทศที่เข้าไปลงทุน การลดความขัดแย้งของความรู้สึกชาตินิยม (Nationalism) การเข้าร่วมเป็นภาคีในการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่ทรัพย์สินทางปัญญาทางอุตสาหกรรม การเป็นแหล่งทรัพยากรและแหล่งแรงงาน และควมมีเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ กล่าวคือ

ก. นโยบายของรัฐบาลของประเทศที่เข้าไปลงทุน เช่น นโยบายการค้าคุ้มกัน นโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศ และนโยบายส่งเสริมการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ การดำเนินนโยบายของรัฐบาลของประเทศผู้รับการลงทุน จึงมีส่วนกระตุ้นให้นักลงทุนต่างประเทศเข้ามาทำการลงทุนทางตรงในประเทศนั้น และแม้ว่าสินค้าที่ผลิตขึ้นจะเป็นการผลิตโดยสาขาขององค์กรธุรกิจต่างประเทศก็ตาม แต่ก็เป็นการผลิตขึ้นภายในประเทศนั้น จึงมักได้รับสิทธิพิเศษในด้านต่างๆ มากกว่าสินค้าสำเร็จรูปที่นำเข้าจากต่างประเทศ

ข. ความรู้สึกชาตินิยมของคนในประเทศ ประชาชนมีความรู้สึกชาตินิยมอย่างรุนแรง ทำให้เกิดการต่อต้านการใช้สินค้าสำเร็จรูปจากต่างประเทศ ซึ่งจะเป็นอุปสรรคในการส่งสินค้าเข้าขายในประเทศดังกล่าว นักลงทุนต่างประเทศจึงหาทางลดข้อขัดแย้งดังกล่าว โดยเข้ามาทำการลงทุนทางตรงในประเทศร่วมกับคนของประเทศแทน

ค. การเข้าร่วมเป็นภาคีในการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่ทรัพย์สินทางปัญญาทางอุตสาหกรรม ทำให้ประเทศยอมให้ชาวต่างประเทศสามารถจดทะเบียนสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้าความลับทางการค้าและลิขสิทธิ์ของตนได้ และให้การคุ้มครองตามกฎหมายในกรณีที่มีการละเมิด

ทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านี้ เป็นต้น ก็มีส่วนกระตุ้นให้นักลงทุนต่างประเทศเข้ามาทำการลงทุนทางตรงในประเทศที่ได้ให้การคุ้มครองดังกล่าว

ง. การเป็นแหล่งทรัพยากรและแหล่งแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าแหล่งทรัพยากรที่ประเทศนั้นมีอยู่เป็นทรัพยากรที่ค่อนข้างหายาก เช่น แร่ธาตุบางชนิด น้ำมันดิบ แก๊สธรรมชาติ เป็นต้น และประเทศที่เป็นเจ้าของทรัพยากรไม่มีความรู้และความสามารถเพียงพอที่จะนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้เอง จึงเปิดโอกาสให้นักลงทุนต่างประเทศเข้ามาลงทุนทางตรง หรือการมีทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ หรือมีแรงงานมากโดยมีค่าแรงถูกก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ดึงดูดให้นักลงทุนต่างประเทศเข้ามาลงทุน เพราะจะช่วยให้สามารถผลิตสินค้าได้โดยเสียต้นทุนต่ำกว่าการผลิตในประเทศของผู้ลงทุนเอง

จ. ความมีเสถียรภาพ ของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศของประเทศผู้รับการลงทุนจำเป็นต้องพิจารณาว่าอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศของประเทศนั้นมีเสถียรภาพหรือไม่ ทั้งนี้เพราะความไม่มีเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราอาจมีผลทำให้องค์กรธุรกิจต้องประสบการขาดทุนหรือได้ผลกำไร น้อยกว่าที่คาดคะเนไว้ และมูลค่าของทรัพย์สินเมื่อคิดอยู่ในหน่วยของเงินตราต่างประเทศอาจจะมีค่าลดลงได้ ทำให้มีความเสี่ยงมากขึ้น ซึ่งเป็นความเสี่ยงอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ

(3) ปัจจัยภายนอกประเทศ

ปัจจัยภายนอกประเทศที่สำคัญที่ส่งเสริมให้มีการขยายการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ ได้แก่ ความก้าวหน้าในการขยายและการปรับปรุงเทคโนโลยีในการสื่อสารและการคมนาคมระหว่างประเทศ อาทิ การขยายตัวทางด้านเทคโนโลยี การสื่อสารระหว่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากการติดต่อส่งข่าวสารระหว่างกิจการแม่กับกิจการสาขาต่างๆ ทำได้สะดวกรวดเร็ว การขยายตัวทางด้านขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ ทำให้การโยกย้ายผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญหรือเจ้าหน้าที่ไปประจำหรือไปให้คำแนะนำคำปรึกษาหารือระหว่างสำนักงานต่างๆ ที่อยู่ห่างไกลกันทำได้คล่องตัวขึ้น การที่สามารถติดต่อสื่อสารและเดินทางไปมาระหว่างสำนักงานที่มีแหล่งที่ตั้งในที่ต่างๆ กันได้อย่างรวดเร็วเช่นนี้ จึงไม่ทำให้ระยะทางที่ห่างไกลเป็นอุปสรรคในการขยายการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ

2) แนวคิดการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนทางตรงไปยังต่างประเทศ

WTO ได้จำแนกแรงผลักดันที่มีต่อการตัดสินใจขยายธุรกิจไปยังต่างประเทศ (Drivers to Internationalization) ไว้ 2 ด้านคือ แรงผลักดันจากประเทศต้นทาง (Home Country Drivers: push factors) และแรงผลักดันจากประเทศปลายทาง (Host Country Drivers: pull factors) ซึ่งตามทฤษฎีธุรกิจระหว่างประเทศนั้นแรงผลักดันทั้ง 2 ด้านมีองค์ประกอบที่สำคัญดังภาพที่ 2.1

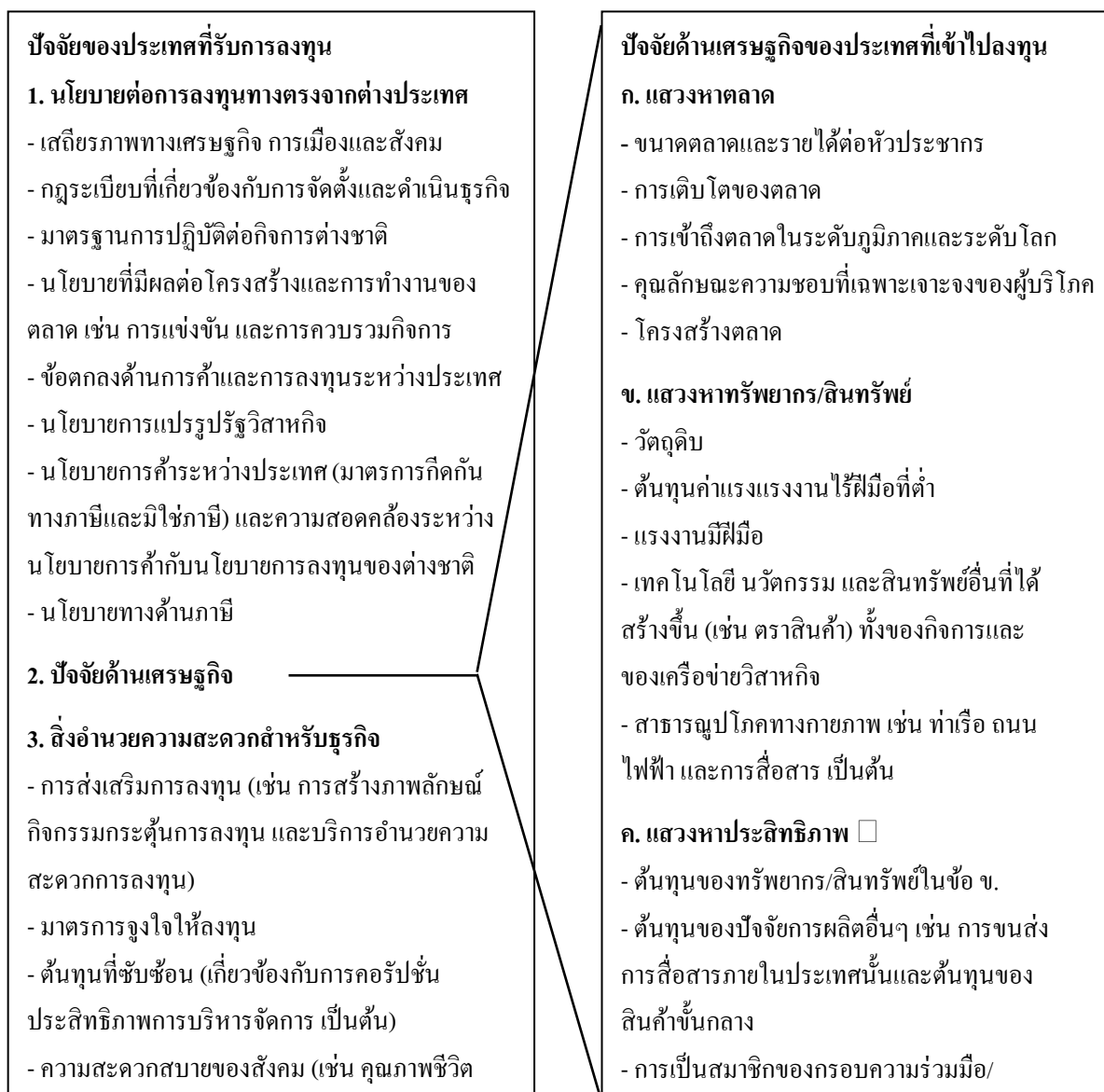
ภาพที่ 2.1 แรงผลักดันที่มีผลต่อการขยายธุรกิจลงทุนไปยังต่างประเทศ

<u>Home Country Drivers</u>	<u>Host Country Drivers</u>
<p>1. Market Push Factors</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขนาดตลาดที่จำกัด/มีแนวโน้มอิ่มตัว - โอกาสขยายตลาดมีจำกัด - ข้อกีดกันการค้าจากต่างประเทศ - ได้รับสิทธิพิเศษทางการค้าระหว่างประเทศน้อย <p>2. Production Cost Factors</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขาดแคลนปัจจัยการผลิต - ราคาปัจจัยการผลิตสูงขึ้น - มีกำลังการผลิตเกิน <p>3. Business Conditions</p> <ul style="list-style-type: none"> - การแข่งขันที่รุนแรงขึ้นในประเทศ 	<p>1. Market Pull Factors</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขนาดตลาดที่ใหญ่ - กำลังซื้อที่ขยายตัว - โอกาสเชื่อมโยงไปสู่ตลาดของประเทศอื่นในภูมิภาคโลก - การได้รับสิทธิพิเศษทางการค้าระหว่างประเทศที่ดีกว่า <p>2. Production Cost Factors</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีปัจจัยการผลิตมาก - ปัจจัยการผลิตมีคุณภาพดี - ราคาปัจจัยการผลิตต่ำเมื่อเทียบกับประเทศอื่น - ท่าเลที่ตั้งมีต้นทุนค่าขนส่งที่ต่ำกว่า <p>3. Government Policies</p> <ul style="list-style-type: none"> - นโยบายการเปิดเสรี/ใช้กลไกตลาด

ที่มา: สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2553)

ในรายงานการลงทุนโลกประจำปี พ.ศ. 2541 (World Investment Report 1998) ได้อธิบายปัจจัยของประเทศปลายทางการลงทุนที่มีผลต่อการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ โดยจำแนกปัจจัยดังกล่าวออกเป็น 3 ปัจจัยหลักคือ (1) นโยบายที่มีต่อการลงทุนจากต่างประเทศ (Policy Framework for FDI) (2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (Economic Determinants) และ (3) สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับธุรกิจ (Business Facilitation) ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละปัจจัยดังแสดงในภาพที่ 2.2 ในส่วนของปัจจัยด้านเศรษฐกิจนั้น รายงานฉบับดังกล่าวได้จำแนกปัจจัยด้านเศรษฐกิจตามประเภทแรงจูงใจของกิจการข้ามชาติทั้ง 3 ด้านคือ ก. แรงจูงใจในการแสวงหาตลาด ข. แรงจูงใจในการแสวงหาทรัพยากร /สินทรัพย์ และ ค. แรงจูงใจในการแสวงหาประสิทธิภาพ

ภาพที่ 2.2 ปัจจัยของประเทศปลายทางการลงทุนที่มีผลต่อการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ

ที่มา: UNCTAD (1998) World Investment Report

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นัฐยา ยวงใย (2542) ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ต่อปริมาณการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศในอาเซียน โดยศึกษาข้อมูลย้อนหลังในช่วงปี 2515 – 2539 ว่าประเทศญี่ปุ่น สหรัฐฯ ฮองกง และสิงคโปร์ มีลักษณะการลงทุนในอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์และไทย เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ ภายหลังจากมีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ด้วยวิธีกำลังสองน้อยสุด (Ordinary Least Square: OLS) และทดสอบ Structure Change ด้วยวิธีการทดสอบ 3 วิธี คือ Chow Test,

Dummy variable Test และ Recursive residual Test สำหรับ ตัวแปรที่นำมาศึกษา คือ Lagged Value ของ Stock ของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศที่แท้จริงของประเทศผู้รับการลงทุน อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศที่แท้จริง ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศที่แท้จริงของกลุ่มอาเซียน อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศที่แท้จริงของกลุ่มของอาเซียน อัตราค่าจ้าง โดยเปรียบเทียบของประเทศผู้ลงทุนกับประเทศผู้รับการลงทุน อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง และ อัตราส่วนระหว่างมูลค่าการส่งออกของประเทศกับมูลค่าการส่งออกของประเทศทั้งหมดในอาเซียน ผลการศึกษาพบว่าการจัดตั้ง AFTA ส่งผลกระทบต่อการลงทุนจากญี่ปุ่นเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น ด้านการลงทุนจากสหรัฐฯ ไม่มีผลกระทบต่อปริมาณการลงทุนในอาเซียน สำหรับการลงทุนจากฮ่องกงมีผลกระทบต่อปริมาณการลงทุนในไทย และการลงทุนจากสิงคโปร์ไม่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของการลงทุนใน อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์และไทย

เรวดี แก้วมณี (มปป.) ได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กับการย้ายฐานการผลิตไปเมียนมาร์ของอุตสาหกรรมไทย ซึ่งอธิบายด้วยทฤษฎีการเลือกที่ตั้งอุตสาหกรรม (Industrial Location Theory) โดย Alfred Weber นักเศรษฐศาสตร์ชาวเยอรมันที่ได้พัฒนาทฤษฎีที่ตั้งอุตสาหกรรมจากแนวความคิดของ Von Thunen และ Wilhelm Launhardt โดย Weber ได้นำเอาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งที่ตั้งเข้ามาพิจารณา และได้ตั้งสมมติฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์แหล่งที่ตั้ง คือ แหล่งวัตถุดิบรวมทั้งเชื้อเพลิงต่างๆ กระจายตัวไม่เท่ากันและมีคุณสมบัติต่างกัน วัตถุดิบบางชนิดมีเฉพาะท้องถิ่น (Localized Raw Materials) บางชนิดกระจายอยู่ทั่วไป ตลาดและผู้บริโภคมีกระจายอยู่หลายจุด และแรงงานเป็นปัจจัยซึ่งเคลื่อนย้ายไม่ได้โดยค่าจ้างแรงงานถูกกำหนดไว้ตายตัว และมีแรงงานไม่จำกัดจำนวน จากสมมติฐานของ Weber สามารถสรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมได้ 3 ปัจจัย ได้แก่ ค่าขนส่ง (Transportation Cost) ค่าจ้างแรงงาน (Labor Cost) และแรงผลักดันเพื่อการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรม (Agglomerative Force)

จากทฤษฎีดังกล่าวสามารถนำมาวิเคราะห์ในกรณีของผู้ประกอบการภาคเอกชน ในไทยที่มีแนวโน้มจะย้ายฐานการผลิตไปเมียนมาร์ ดังนี้

1) ปัจจัยด้านค่าขนส่ง เนื่องจากแหล่งที่ตั้งที่มีระบบการคมนาคมขนส่งดีมีความสะดวกในการเข้าถึงสูง (Accessibility) และมีอัตราค่าขนส่งต่ำจะทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิต การขนส่งประกอบด้วย การขนส่งวัตถุดิบมายังโรงงานเพื่อการแปรรูป และการขนส่งสินค้าหรือผลิตภัณฑ์จากโรงงานไปยังผู้บริโภค ดังนั้นจะต้องมีเส้นทางขนส่งที่สามารถเข้าถึงที่ตั้งอุตสาหกรรมและเชื่อมโยงกับแหล่งวัตถุดิบและตลาดสินค้าอย่างมีระบบ ตัวแปรที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการขนส่ง คือระยะทาง (Distance) ในกรณีเมียนมาร์มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่สามารถเชื่อมโยงการขนส่งกับต่างประเทศได้สะดวก จากการเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะถนนสายภูมิภาคอาเซียนซึ่งเชื่อมต่อกับนานาชาติประเทศ รวมทั้งการร่วมทุนของต่างชาติในการพัฒนาเส้นทางรถไฟ และทำเรือขนส่งสินค้า แสดงให้เห็นว่าเมียนมาร์มีความกระตือรือร้นใน

การพัฒนาประเทศ โดยสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนพัฒนาระบบคมนาคมทั้งภายในประเทศ และระดับภูมิภาคซึ่งจะพัฒนาเป็น New Land Bridge ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอนาคต และจะเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการกระจายสินค้าในระดับโลก สามารถเชื่อมโยงตลาดยุโรป แอฟริกาตะวันออกกลาง และเอเชียใต้ มาทางมหาสมุทรอินเดียและทะเลอันดามัน

2) ปัจจัยด้านค่าจ้างแรงงาน อุตสาหกรรมทั้งหลายมีแนวโน้มการย้ายไปตั้งในแหล่งที่มีแรงงานราคาถูก (Cheap Labour) โครงสร้างและคุณภาพของแรงงานจึงกลายเป็นปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อการกำหนดที่ตั้งของอุตสาหกรรมมากขึ้นเรื่อยๆ โดยค่าจ้างขั้นต่ำเป็นดัชนีที่สำคัญในการวัดต้นทุนแรงงาน ปัจจุบันเมียนมาร์มีแรงงานอยู่เป็นจำนวนมากและมีค่าจ้างแรงงานต่ำ โดยมีค่าแรงขั้นต่ำต่อปีอยู่ที่ 401 ดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 12,030 บาท ซึ่งต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำของไทยประมาณ 9 เท่า (เมื่อคิดเทียบกับอัตราค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาทต่อวัน) แรงงานเหล่านี้พร้อมที่จะรองรับการย้ายฐานการผลิตของอุตสาหกรรมประเภทใช้แรงงานเข้มข้น (Labor-intensive) อย่างเช่นอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองสู่ความเป็นประชาธิปไตย รวมถึงการปรับปรุงและผ่อนคลายเงื่อนไขทางกฎหมายและการวางแผนทางเศรษฐกิจตลอดช่วงเวลาสองปีที่ผ่านมา ได้สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการค้าและการลงทุนสำหรับนักลงทุนจากต่างประเทศเป็นอย่างมาก

3) ปัจจัยด้านแรงผลักดันเพื่อการรวมกลุ่มของอุตสาหกรรม ตามทฤษฎีที่ตั้งซึ่งอยู่บริเวณร่วมกันจะได้รับประโยชน์จากการรวมตัวของอุตสาหกรรม หรือเรียกว่าการประหยัดอันเนื่องมาจากกระบวนการกลายเป็นเมือง (Urbanization Economies) เป็นข้อได้เปรียบของการตั้งอุตสาหกรรมในเมืองใหญ่มากกว่าในเมืองเล็ก เพราะเมืองใหญ่จะเอื้ออำนวยให้อุตสาหกรรมสามารถเข้าถึงบริการด้านต่างๆ ที่เห็นได้ชัดคือการรวมตัวกันของหน่วยธุรกิจที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรม (Eco Industrial Estate) และเขตอุตสาหกรรม (Industrial Districts) โดยการตั้งโรงงานในแหล่งเดียวกันจะทำให้ได้รับประโยชน์จากการพึ่งพาวัตถุดิบซึ่งกันและกัน (Input-Out Relation) ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการขนส่งวัตถุดิบลงได้ การรวมของอุตสาหกรรมที่เหมือนกันยังทำให้ได้รับประโยชน์หลายอย่าง เช่น ได้รับบริการด้านแรงงานฝีมือ ด้านการช่วยเหลือธุรกิจ ด้านกฎหมาย การศึกษาและการเงิน เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นช่องทางที่จะสามารถตั้งสถาบันวิจัย สถาบันฝึกอบรมแรงงาน ตลอดจนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญอีกด้วย ในกรณีของเมียนมาร์ได้มีการพัฒนาประเทศตามทฤษฎีและแนวทางการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมเช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ โดยเมียนมาร์เริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมของตนอย่างจริงจังเพื่อทดแทนการนำเข้าและสร้างมูลค่าเพิ่มแก่วัตถุดิบด้านการเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ โดยจัดตั้ง Myanmar Industrial Development Committee (MIDC) ในปี 2538-2539 ทำหน้าที่กำหนดทิศทางการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมของเมียนมาร์ โดย MIDC ได้ประกาศจัดตั้งเขตนิคมอุตสาหกรรมขึ้นหลายแห่งทั่วประเทศระหว่างปี 2539- 2540 เพื่อจูงใจให้ภาคเอกชนทั้งในและต่างประเทศเข้ามาลงทุนในภาคอุตสาหกรรม โดยมีสิทธิประโยชน์เป็นแรงจูงใจ บริษัทที่จัดตั้งในนิคมอุตสาหกรรมจะได้รับสิทธิพิเศษ

และได้รับความสะดวกด้านต่างๆ จากภาครัฐ อาทิ การลด ดหย่อนภาษีการค้า การจ่ายค่าน้ำมันในราคาถูกลงกว่าปกติ และความพร้อมทางด้านไฟฟ้าและประปา เป็นต้น ปัจจุบันเมียนมาร์มีเขตนิคมอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 19 เขต

ภูมิศักดิ์ ราศรี (2557) ได้สรุปปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีต่อการลงทุนภาคการเกษตรของไทยในอาเซียนตามทฤษฎีสังเคราะห์ หักของดันนิง (Dunning' Eclectic Theory, 1993) ประกอบด้วย 7 ปัจจัยที่สำคัญ ดังนี้ (1) ปัจจัยทางด้านทรัพยากร (2) ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (3) ปัจจัยด้านการเงิน (4) ปัจจัยด้านการค้าระหว่างประเทศ (5) ปัจจัยด้านภาษาและการสื่อสารทางการค้า (6) คำนึงชีวิตทรัพยากรมนุษย์ระหว่างประเทศ และ (7) ปัจจัยด้านกฎระเบียบและข้อตกลงทางการลงทุนระหว่างประเทศและปัจจัยทางเศรษฐกิจด้านอื่นๆ

บทที่ 3

ความสำคัญและสถานการณ์การลงทุนภาคการเกษตรจากต่างประเทศ

3.1 ความสำคัญของการลงทุนภาคการเกษตร

ระดับของการลงทุนภาคการเกษตร รวมทั้งการลงทุนด้านสาธารณูปโภคที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น โครงสร้างพื้นฐานด้านดิน น้ำ และการคมนาคมขนส่ง มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการเจริญเติบโตของภาคการผลิต และการลดปัญหาความยากจน ทั้งนี้การลงทุนภาคการเกษตรยังมีส่วนสำคัญในการลดปัญหาความอดอยากหิวโหยและสนับสนุนควา มั่นคงอาหารและโภชนาการในแง่มุมต่าง ๆ เช่น เกษตรกรผู้ผลิตมีอาหารอย่างเพียงพอสำหรับบริโภคภายในครัวเรือน และมีอาหารเหลือสำหรับจำหน่าย ทำให้ผู้บริโภคในท้องถิ่นและผู้บริโภคในเมืองสามารถเข้าถึงอาหารได้ในราคาถูกลง เมื่ออาหารหลักราคาถูกลง เป็นปัจจัยสนับสนุนให้ผู้บริโภคพัฒนารูปแบบการบริโภคของตนเองให้มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น มีการบริโภคผัก ผลไม้ ไข่ นม มากขึ้นซึ่งส่งผลต่อการมีโภชนาการที่ดีตามมา

จากรายงานของ FAO พบว่าการลงทุนภาคการเกษตรมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับการลดความอดอยากหิวโหยของประชากร โดยประเทศที่มีอัตราเพิ่มของการลงทุนภาคการเกษตรที่ ร้อยละ 0.7 ต่อปี ตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นมาจำนวน 47 ประเทศ อยู่ในสถานะที่จะบรรลุเป้าหมายการลดความอดอยากหิวโหยตามเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goal: MDG) ภายในปี 2558 ส่วนประเทศที่มีอัตราการลงทุนภาคการเกษตรตั้งแต่ปี 2535 ลดลงมากกว่า ร้อยละ 0.7 จำนวน 16 ประเทศ อยู่ในสถานะที่อาจจะไม่บรรลุเป้าหมายการลดความอดอยากหิวโหยตามเป้าหมาย MDG ประเทศที่ยากจนทั้งหลายส่วนใหญ่มีการลงทุนภาคการเกษตรน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ในขณะที่ประชาคมโลกต้องการอาหารเพื่อเลี้ยงประชากรที่จะเพิ่มขึ้นเป็นมากกว่า 9 พันล้านคนภายในปี 2050 (พ.ศ. 2593) ซึ่งมากกว่าในปัจจุบันถึง 2 พันล้านคน โดยประชากรที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่อยู่ในประเทศยากจนซึ่งทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้จนเสื่อมโทรม ดังนั้นระบบการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในอนาคตจึงต้องมีความประณีตมากขึ้นเพื่อตอบสนองกับความต้องการ ในขณะที่เดียวกันจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรอย่างจำกัดและระมัดระวังมากขึ้น ดังนั้นแนวทางที่จะเป็นไปได้คือการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตด้วยการเพิ่มการลงทุน ทั้งทุนทางกายภาพ ทุนมนุษย์ ความรู้ทางวิชาการ และทุนทางสังคม เพื่อปกป้องและกอบกู้ทุนทางธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืนในการผลิต

อย่างไรก็ตามในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาการลงทุนภาคการเกษตรในประเทศกำลังพัฒนามีแนวโน้มลดลง ทั้งการลงทุนของภาครัฐเอง และความช่วยเหลือในการพัฒนาจากต่างประเทศ ข้อมูลจาก FAO Investment Center รายงานว่าเงินช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาระหว่าง ประเทศจากภาครัฐ (Official Development Assistance: ODA) ด้านการเกษตรมีแนวโน้มลดลงอย่างมีนัยสำคัญ จากอัตราสูงสุดที่ร้อยละ 17 ในปี 2522 ซึ่งเป็นยุคของการปฏิวัติเขียว เหลือเพียงร้อยละ 3.5 ในปี 2547 แต่ในช่วง 4-5 ที่ผ่านมา ODA สาขาเกษตรเริ่มมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มเป็นร้อยละ 5.5 ในปี 2550 อย่างไรก็ตาม FAO ประเมินการว่า

ความต้องการเงินเพื่อการลงทุนเกี่ยวกับอาหาร การเกษตร และการพัฒนาชนบท มีมากถึงปีละ 83 พันล้าน ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งจะเพียงพอในการผลิตอาหารสำหรับเลี้ยงประชากรโลกที่จะเพิ่มขึ้นในปี 2050 หรือจะต้องเพิ่มเงินลงทุนขึ้นอีกร้อยละ 50 ของเงินลงทุนภาคเกษตรที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเพิ่มการลงทุนภาคการเกษตร ทั้งจากภาครัฐและเอกชน

ปัจจุบันประเทศกำลังพัฒนาต่าง ๆ ได้มีความพยายามในการดึงดูดการลงทุนภาคการเกษตรเข้าสู่ประเทศ เนื่องจากการลงทุนภาคการเกษตรทางตรงจากต่างประเทศจะมีส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดผลประโยชน์จากการพัฒนา เช่น การถ่ายทอดเทคโนโลยี การจ้างงาน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในประเทศ อย่างไรก็ตามการลงทุนทางตรงภาคเกษตรจากต่างประเทศก็อาจส่งผลกระทบต่อประเทศผู้รับการลงทุนได้เช่นกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดรูปแบบการดำเนินธุรกิจที่รอบคอบเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งผู้ลงทุนและประเทศผู้รับการลงทุน จำเป็นต้องมีนโยบายที่เหมาะสม มีกรอบการดำเนินงานด้านกฎระเบียบที่เหมาะสมเพื่อสร้างความมั่นใจ ว่าการลงทุนจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับทุกฝ่ายและมีความเสี่ยงในการเกิดผลกระทบด้านลบน้อยที่สุด

3.2 สถานการณ์การลงทุนทางตรงภาคการเกษตรจากต่างประเทศ

3.2.1 สถานการณ์การลงทุนภาคการเกษตรของโลก

ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาการลงทุนภาคการเกษตรในประเทศกำลังพัฒนามีปริมาณและมูลค่าลดลงอย่างต่อเนื่อง จนถึงในช่วงปลายทศวรรษ 2000 การลงทุนภาคการเกษตรพื้นฐานได้ปรับตัวสูงขึ้นด้วยเหตุผลสำคัญประการหนึ่งคือการเพิ่มขึ้นของราคาสินค้าอาหารในช่วงปี 2550-2551 ทำให้ทั่วโลกเกิดความตื่นตัวเกี่ยวกับข้อจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการผลิตอาหารสำหรับเลี้ยงประชากรในอนาคต การเพิ่มขึ้นของราคาอาหารดังกล่าว เป็นแรงผลักดันให้ประเทศผู้นำเข้าอาหารไปลงทุนภาคการเกษตรในประเทศที่มีความพร้อมด้านทรัพยากรเพื่อการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ดิน และแหล่งน้ำ ด้วยเหตุผลการผลิตคือการเป็นเจ้าของผลผลิต และส่งกลับประเทศเพื่อความมั่นคงอาหารสำหรับประเทศของตน ซึ่งมองเห็นว่าเป็นแนวทางที่จะก่อให้เกิดความมั่นคงอาหารมากกว่าการพึ่งพาดตลาดระหว่างประเทศเพียงอย่างเดียว การเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมันเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้มีการลงทุนภาคการเกษตรเพื่อปลูกพืชพลังงานมากขึ้น ปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวคาดว่าแนวโน้มในอนาคตของการลงทุนภาคการเกษตรภาพรวมของโลกจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

การลงทุนภาคการเกษตรจากต่างประเทศในปัจจุบันมีรูปแบบที่แตกต่างจากการลงทุนในอดีต โดยในอดีตการลงทุนด้านอาหารและการแปรรูปมีวัตถุประสงค์เพื่อการเข้าถึงตลาด แหล่งวัตถุดิบ และแรงงานราคาถูก แต่ปัจจุบันนักลงทุนมีวัตถุประสงค์ในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ ที่ดิน และแหล่งน้ำ ดังนั้นการลงทุนรูปแบบใหม่จะไปในทิศทางของการครอบครองที่ดินและลงมือทำการผลิตเองมากกว่าการผลิตแบบร่วมมือกับผู้ผลิตในท้องถิ่น โดยจะเน้นการผลิตอาหารขั้นพื้นฐาน รวมทั้งอาหารสัตว์เพื่อส่งกลับประเทศ

ของตนมากกว่าเป็นการผลิตเพื่อส่งออกโดยทั่วไป จากการสำรวจข้อมูลของ OECD ในปี 2553 พบว่าร้อยละ 83 ของที่ดินที่ครอบครองหรือการเช่าระยะยาวโดยนักลงทุนต่างชาติ ถูกใช้เพื่อการปลูกพืชอายุสั้น เช่น พืช น้ำมัน ข้าวโพด ข้าวสาลี และธัญพืชอาหารสัตว์ ร้อยละ 13 ใช้เพื่อการเลี้ยงสัตว์ เช่น โคเนื้อ โคนม แกะ และ สุนัข และร้อยละ 4 ใช้เพื่อปลูกพืชอายุยาว เช่น องุ่น (OECD, 2010)

การลงทุนทางตรงภาคการเกษตรจากต่างประเทศ ได้รับความสนใจมากขึ้นเนื่องจากเป็นแหล่งทุน ที่มีศักยภาพสำหรับประเทศที่มีรายได้ต่ำและประเทศที่มีรายได้ปานกลาง อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน บันข้อมูล ปริมาณการลงทุนทางตรงภาคการเกษตรทั้งในระดับประเทศและระดับ โลกยังไม่มีความชัดเจนมากนัก สำหรับข้อมูลเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบันพบว่าการลงทุนทางตรงภาคการเกษตรจากต่างประเทศยังมีสัดส่วนที่น้อย มากเมื่อเทียบกับการลงทุนภายในประเทศ นอกจากนี้ยังขาดความชัดเจนว่า การลงทุนจากต่างประเทศ เหล่านี้เป็นการเพิ่มการลงทุนที่แท้จริง หรือเป็นเพียงการถ่ายโอนความเป็นเจ้าของกิจการที่ลงทุนอยู่ก่อน แล้วเป็นของนักลงทุนต่างชาติ

ในปี 2548-2551 ข้อมูลการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศที่ครบทุกสาขาและสามารถนำมา วิเคราะห์เปรียบเทียบกันได้ มีเพียง 27 ประเทศทั่วโลก (FAO, 2012a) ดังแสดงในตารางที่ 3.1 โดยในช่วงปี 2548-2549 มีมูลค่าการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศทุกสาขาประมาณ 633,395 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และ เพิ่มขึ้นเป็น 828,876 ล้านดอลลาร์สหรัฐในช่วงปี 2550-2551 ในจำนวนนี้เป็นการลงทุนสาขาการเกษตร พื้นฐานเพียงร้อยละ 0.40 ส่วนสาขาอาหารเครื่องดื่มและยาสูบ มีสัดส่วนการลงทุนสูงกว่าอยู่ที่ร้อยละ 6.28 ของการลงทุนทางตรงทั้งหมด

ตารางที่ 3.1 มูลค่าของการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศของโลก ปี 2548-2549 และ ปี 2550-2551

หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ประเทศผู้รับ การลงทุน	สาขาการเกษตร ¹⁾		สาขาอาหารเครื่องดื่มยาสูบ ²⁾		รวมทุกสาขา	
	2548-49	2550-51	2548-49	2550-51	2548-49	2550-51
กัมพูชา	72	95	18	20	432	841
ไทย	5	10	46	194	8,536	8,923
ลิทัวเนีย	11	13	-47	42	1,422	2,030
โรมาเนีย	56	159	307	196	8,923	11,916
รัสเซีย	157	378	590	1,104	13,375	27,349

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเทศผู้รับ การลงทุน	สาขาการเกษตร ¹⁾		สาขาอาหารเครื่องคั้นยาสูบ ²⁾		รวมทุกสาขา	
	2548-49	2550-51	2548-49	2550-51	2548-49	2550-51
ยูโกสลาเวีย	1	10	10	30	264	639
ตุรกี	7	25	338	1,009	13,087	16,935
อาร์เจนตินา	366	505	226	647	7,175	8,605
บราซิล	233	708	1,474	2,035	21,876	38,795
ชิลี	14	107	128	23	2,490	3,301
เม็กซิโก	16	82	2,175	1,344	20,789	24,806
ปรากวัย	-18	1	13	-4	75	157
อูรุกวัย	283	335	11	100	1,170	1,330
ตูนิเซีย	8	11	12	22	2,045	2,187
บังกลาเทศ	2	11	5	16	819	876
ออสเตรเลีย	-20	4	290	-511	9,634	19,006
โครเอเชีย	11	4	120	101	2,654	5,581
ฝรั่งเศส	44	33	5,281	3,392	78,397	79,230
เยอรมัน	11	8	732	-639	51,533	51,514
กรีซ	34	4	28	-109	2,989	3,305
ฮังการี	8	32	80	-106	7,263	5,668
อิตาลี	-74	149	2,114	-244	24,336	30,863
ญี่ปุ่น	-15	4	-474	94	-1,865	23,487
โปแลนด์	52	117	499	416	14 906	22 695
ซาอุดีอาระเบีย	8	24	-542	179	15,195	31,270
สหราชอาณาจักร	88	79	1 959	10,468	166,096	136,618
สหรัฐอเมริกา	22	240	8,619	29,025	170,955	293,644
รวม 27 ประเทศ (ร้อยละของการ ลงทุนรวมทุกสาขา)	1,636 (0.26)	3,148 (0.40)	24,179 (3.82)	52,027 (6.28)	633,395 (100.00)	828,876 (100.00)

ที่มา: รวบรวมจาก FAO, 2012a

หมายเหตุ เครื่องหมาย - หมายถึงในช่วงเวลานั้น ๆ มีการเพิ่มการลงทุนต่ำกว่าการลดการลงทุน

¹⁾ หมายถึง การลงทุน ในการผลิตด้านการเกษตรพื้นฐาน หมายถึงการทำสวน การเลี้ยงสัตว์ การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสาน การบริการที่เกี่ยวกับการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ การขยายพันธุ์พืชและสัตว์ การทำป่าไม้ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

²⁾ หมายถึง การลงทุนเกี่ยวกับอาหาร เครื่องคั้น ยาสูบ ประกอบด้วยการลงทุนทุกอย่างในกระบวนการตั้งแต่ การแปรรูป และการเก็บรักษา ของเนื้อสัตว์ สัตว์น้ำ ผลไม้ พืชผัก น้ำมันและไขมัน ผลิตภัณฑ์นม โรงสี โรงงานทำแป้ง ทำอาหารสัตว์เลี้ยง ผลิตเครื่อง คั้น และผลิตภัณฑ์ยาสูบ

จากตารางที่ 3.1 จะเห็นได้ว่าประเทศที่มีข้อมูลการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และประเทศที่มีรายได้สูง ส่วนประเทศยากจนที่มีกระแสการเข้าไปลงทุนภาคการเกษตรจากต่างประเทศจำนวนมากทั้งปริมาณและมูลค่า ยังไม่มีการบันทึกข้อมูลที่เป็นรูปธรรม การลงทุนภาคเกษตรจากต่างประเทศจะสร้างโอกาสในการพัฒนาในภาพรวมให้กับประเทศกำลังพัฒนา และประเทศพัฒนาน้อย ในแง่ของการจ้างงาน และการถ่ายทอดเทคโนโลยี แต่ก็ตามอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและด้านสิ่งแวดล้อมในระดับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนที่มีการเข้ามาควบคุมการใช้ที่ดินในแปลงขนาดใหญ่ สำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนมีข้อมูลการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศในเพียงบางประเทศเท่านั้น และส่วนใหญ่มีข้อมูลไม่ครบถ้วนดังแสดงในตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 มูลค่าของการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียน ปี 2548-2549 และปี 2550-2551

หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ประเทศ ผู้รับการลงทุน	สาขาการเกษตร		สาขาอาหารเครื่องดื่มยาสูบ		รวมทุกสาขา	
	2548-49	2550-51	2548-49	2550-51	2548-49	2550-51
ไทย	5	10	46	194	8,536	8,923
กัมพูชา	72	95	18	20	432	841
อินโดนีเซีย	121	239	na	na	6,626	8,123
มาเลเซีย	-1	1,038	na	na	5,012	7,818
ฟิลิปปินส์	0	2	na	na	2,388	2,160
สิงคโปร์	na	na	34	50	2,183	-479
เวียดนาม	56	na	na	na	2,021	na
ลาว	7	na	na	na	28	na
เมียนมาร์	na	na	na	na	71	na
บรูไนดารุสซาลาม	na	na	na	na	na	na

ที่มา: รวบรวมจาก FAO, 2012a

หมายเหตุ: na หมายถึง ไม่มีข้อมูล

3.2.2 สถานการณ์การลงทุนภาคการเกษตรในประเทศไทย

การลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment: FDI) มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย การเติบโตอย่างรวดเร็วของการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศทำให้ประเทศไทยสามารถเปลี่ยนระบบการผลิตจากการทดแทนการนำเข้า (import-substitution) เป็นการผลิตเพื่อการส่งออก (export-oriented) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอุตสาหกรรม สำหรับในภาคการเกษตรถึงแม้ประเทศไทยจะเป็นประเทศเกษตรกรรม และการลงทุนภาคเกษตรจากต่างประเทศมีมาอย่างยาวนาน แต่ก็ยังมีมูลค่าเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับการลงทุนด้านอื่น ข้อมูลเกี่ยวกับการลงทุนจากต่างประเทศในประเทศไทย มีการเก็บรวบรวมโดยสองหน่วยงานที่สำคัญคือธนาคารแห่งประเทศไทย และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment: BOI) โดยข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทยจะเป็นภาพรวมทั้งหมดของการลงทุนจากต่างประเทศที่เข้ามาในประเทศไทย (ทั้งที่ยื่นขอสนับสนุนและไม่ได้ยื่นขอรับการสนับสนุนการลงทุน) ในขณะที่ข้อมูลจาก BOI เป็นข้อมูลการลงทุนจากต่างประเทศเฉพาะส่วนที่ขอรับการส่งเสริมจาก BOI เท่านั้น ซึ่งการส่งเสริมการลงทุนแบ่งออกเป็น 7 สาขา ประกอบด้วย 1) เกษตรกรรมและผลิตผลจากการเกษตร 2) เหมืองแร่ เซรามิกส์ และโลหะขั้นมูลฐาน 3) อุตสาหกรรมเบา/สิ่งทอ 4) ผลิตภัณฑ์โลหะ เครื่องจักร อุปกรณ์ขนส่ง 5) อิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า 6) เคมีภัณฑ์ กระดาษ และพลาสติก และ 7) บริการและสาธารณูปโภค โดยมีรายละเอียดโครงการลงทุนจากต่างประเทศในแต่ละสาขาเป็นรายปี ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงใช้ข้อมูลจาก BOI เพื่อให้สามารถแยกแยะรายละเอียดและเห็นแนวโน้มการลงทุนภาคการเกษตรจากต่างประเทศ ที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทย

ในช่วงกลางทศวรรษ 1970 (2513) ต่างชาติได้เริ่มเข้ามาลงทุน ในอุตสาหกรรมอาหารโดยใช้วัตถุดิบภายในประเทศเพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น ปาล์ม น้ำมัน มันสำปะหลัง และอุตสาหกรรมยางพารา หลังจากนั้นเป็นต้นมาการลงทุนในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามสัดส่วนการลงทุนจากต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรยังถือว่าน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนด้านอื่น ๆ การลงทุนดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นกิจการด้านแปรรูปอาหารและอุตสาหกรรมเกษตรที่มีวัตถุประสงค์ผลิตเพื่อการส่งออกเป็นหลัก และเป็นการดำเนินการในลักษณะกิจการร่วมค้า (Joint venture) กับนักลงทุนไทย

ในช่วงเวลาตั้งแต่ปี 2530-2555 มูลค่าการลงทุนด้านเกษตรกรรมและผลิตผลจากการเกษตร มีจำนวน 392,915.1 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 5.3 ของการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศทั้งหมดของ BOI รวมจำนวนโครงการที่ได้รับอนุมัติ 2,038 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 11.3 ของโครงการลงทุนจากต่างประเทศที่ได้รับการอนุมัติทั้งหมด ทั้งนี้จำนวนโครงการที่ได้รับอนุมัติไม่แตกต่างจากสาขาอื่น ๆ มากนักแต่เนื่องจากมูลค่าการลงทุนในแต่ละโครงการค่อนข้างน้อย (เงินลงทุนส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อยกว่า 50 ล้านบาท) จึงทำให้สัดส่วนมูลค่าการลงทุนน้อยกว่าสาขาอื่น ๆ โดยอยู่ที่ลำดับที่ 6 จากทั้งหมด 7 สาขาการลงทุน (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3 โครงการลงทุนจากต่างประเทศ ที่ได้รับการอนุมัติจาก BOI ในช่วงปี 2530-2555 จำแนกตามสาขาการลงทุน

สาขา	จำนวนโครงการ	สัดส่วนของโครงการทั้งหมด (ร้อยละ)	มูลค่าการลงทุน (ล้านบาท)	สัดส่วนของมูลค่าการลงทุนทั้งหมด (ร้อยละ)
เกษตรกรรมและผลิตผลจากการเกษตร	2,038	11.3	392,915.1	5.3
เหมืองแร่ เซรามิกส์ และโลหะขั้นมูลฐาน	667	3.7	705,482.4	9.6
อุตสาหกรรมเบา/สิ่งทอ	2,155	12.0	323,668.0	4.4
ผลิตภัณฑ์โลหะ เครื่องจักรอุปกรณ์ขนส่ง	4,098	27.7	1,177,769.7	16.0
อิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า	3,705	20.6	1,393,976.1	18.9
เคมีภัณฑ์ กระจก และพลาสติก	2,480	13.7	1,541,751.1	20.9
บริการและสาธารณูปโภค	2,880	16.0	1,830,744.2	24.9
รวม	18,023	100.0	7,366,306.6	100.0

ที่มา: รวบรวมจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (2556)

โครงการลงทุนจากต่างประเทศในสาขาเกษตรกรรมและผลิตผลจากการเกษตรที่สนับสนุนการลงทุนโดย BOI ส่วนใหญ่เป็นกิจการร่วมค้า ระหว่างนักลงทุนไทยและนักลงทุนต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการด้านการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นกิจการตามบัญชี 1 แนบท้ายพระราชบัญญัติประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ที่ไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวเป็นเจ้าของกิจการ จึงเห็นได้ว่าโครงการลงทุนด้านเกษตรและผลิตผลเกษตรในช่วงปี 2530-2555 เป็นโครงการที่เป็นกิจการร่วมค้าร้อยละ 62.4 ส่วนอีกร้อยละ 36.7 เป็นกิจการที่ถือหุ้นโดยต่างชาติทั้งหมด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจการด้านอุตสาหกรรมเกษตรที่ไม่ได้สงวนไว้ตามกฎหมาย

วัตถุประสงค์ของการลงทุนสาขา เกษตรกรรมและผลิตผลจากการเกษตรส่วนใหญ่ผลิตเพื่อการส่งออก โดยมากกว่าร้อยละ 80 ของผลผลิตใช้สำหรับป้อนตลาดต่างประเทศ ซึ่งเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลไทยที่ผลักดันอุตสาหกรรมเกษตรเพื่อการส่งออกตั้งแต่ปี 2515 เป็นต้นมา โดยอุตสาหกรรมยางพาราและการแปรรูปอาหารด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นกิจการที่ BOI ส่งเสริมการลงทุนโดยให้สิทธิประโยชน์แก่นักลงทุนด้วยการยกเว้นการเก็บภาษีศุลกากรนำเข้าเครื่องจักรและอุปกรณ์เพื่อการผลิต

จากข้อมูลของ BOI ได้แสดงรายละเอียดการลงทุนจากต่างประเทศในสาขาเกษตรกรรมและผลิตผลจากการเกษตร พบว่ามีมูลค่าการลงทุนการผลิตขั้นพื้นฐาน (การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และการป่าไม้) รวมกันคิดเป็นเพียงร้อยละ 6.6 ของมูลค่าการลงทุนรวมในสาขานี้ ในขณะที่มีการลงทุนเกี่ยวกับอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารอยู่ที่ร้อยละ 40.2 และมากกว่าร้อยละ 50 ของมูลค่าการลงทุนให้

ความสำคัญกับอุตสาหกรรมเกษตรที่ไม่ใช่อาหารและอื่น ๆ รวมทั้งการบริการด้านการเกษตร ในส่วนของจำนวนโครงการ การลงทุนผลิตขั้นพื้นฐานคิดเป็นร้อยละ 7.9 ของจำนวนโครงการลงทุน สาขาเกษตรกรรมและผลิตผลจากการเกษตร การลงทุนด้านอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารคิดเป็นร้อยละ 34.2 และจำนวนโครงการที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมเกษตรที่ไม่ใช่อาหาร คิดเป็นร้อยละ 55.6 (ตารางที่ 3.4)

ตารางที่ 3.4 การลงทุนจากต่างประเทศสาขาเกษตรและผลิตผลจากการเกษตร ที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน จาก BOI ในช่วงปี 2530-2555 จำแนกตามสาขาย่อย

สาขาย่อยของการลงทุน	จำนวนโครงการ	มูลค่าการลงทุน (ล้านบาท)	สัดส่วนของจำนวนโครงการ (ร้อยละ)	สัดส่วนของมูลค่าการลงทุน (ร้อยละ)
การปลูกพืช	45	3,946.8	2.2	1.0
การเลี้ยงสัตว์	51	15,007.4	2.5	3.8
การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	59	6,503.8	2.9	1.6
การทำป่าไม้	7	705.45	0.3	0.2
อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร	696	157,528.8	34.2	40.2
อุตสาหกรรมเกษตรที่ไม่ใช่อาหาร	1,133	206,321.8	55.6	52.6
อื่น ๆ	47	2,301.1	2.3	0.6
รวม	2,038	392,915.1	100.0	100.0

ที่มา: รวบรวมจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (2556)

3.3 การลงทุนทางตรงภาคการเกษตรจากต่างประเทศภายหลังสถานการณ์วิกฤติราคาอาหารโลก

จากมูลเหตุวิกฤติราคาอาหารโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงปี 2549-2551 และหลังจากนั้นราคาอาหารได้ทรงตัว อยู่ที่ระดับสูง และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดกระแสการลงทุนภาคการเกษตรระหว่างประเทศรูปแบบใหม่ ที่มุ่งลงทุนเพื่อการผลิตขั้นพื้นฐานสำหรับสนับสนุนความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานในประเทศของตน การลงทุนดังกล่าวจำเป็นต้องมีการครอบครองที่ดินและทรัพยากรเพื่อการผลิต และเกิดการแย่งชิงทรัพยากรระหว่างนักลงทุนกับคนพื้นเมืองในประเทศผู้รับการลงทุนซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศพัฒนาน้อย และประเทศกำลังพัฒนา

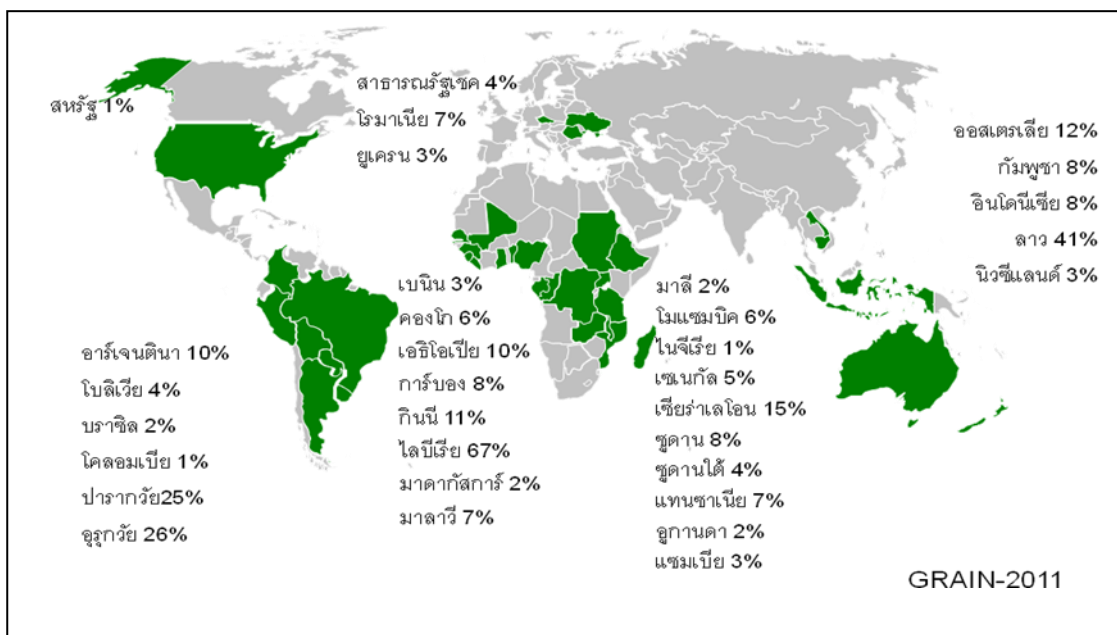
Myers Gregory (2012) ได้สรุปว่ามีแรงผลักดันอย่างน้อย 5 ประการที่ทำให้มีการลงทุนเพื่อการครอบครองที่ดินแปลงใหญ่ ประกอบด้วย (1) ภาวะกดดันด้านการเงินของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตลาดหุ้นทำให้นักลงทุนหันมาลงทุนในที่ดิน ป่าไม้ แทนการลงทุนในตลาดหุ้นมากขึ้น (2) ความผันผวนของราคาอาหาร การลงทุนด้านที่ดินจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อความมั่นคงอาหาร รวมทั้งการหวังผลกำไรจากการผลิตอาหารเพื่อจำหน่าย (3) กระแสการใช้พลังงานทดแทน ทำให้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วของพื้นที่ปลูก

พืชพลังงาน โดย FAO ระบุว่าตลาดพืชพลังงานเป็นตลาดที่เติบโตเร็วที่สุดในบรรดาสินค้าเกษตรของโลก (4) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และโครงการลดการปลดปล่อยคาร์บอน เช่น โครงการ REDD Plus (Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation in Developing Countries) หรือโครงการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการทำลายป่าและความเสื่อมโทรมของป่าในประเทศกำลังพัฒนา ทำให้ประเทศต่าง ๆ แสวงหาพื้นที่ป่าไม้ขนาดใหญ่สำหรับทำหน้าที่เป็นแหล่งกักเก็บคาร์บอน เพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศ (5) การขยายตัวอย่างรวดเร็วของตลาดเกิดใหม่ เช่น จีน และอินเดีย ทำให้มีความต้องการทรัพยากรเพื่อการผลิตอาหารจำนวนมาก

ข้อมูลการครอบครองที่ดินแปลงใหญ่เพื่อการลงทุนระหว่างประเทศยังขาดความชัดเจน โดยมีข้อมูลจากหลายแหล่งแต่ไม่สอดคล้องกันมากนัก เช่น The International Food Policy Research Institute (IFPRI) รายงานว่าที่ดิน 15-20 ล้านเฮกตาร์ ถูกเปลี่ยนมือจากเกษตรกรรายย่อยไปสู่นักลงทุนตั้งแต่ปี 2549 ในขณะที่ธนาคารโลกรายงานในปี 2554 ว่าที่ดิน 56 ล้านเฮกตาร์จากทั่วโลกถูกครอบครองโดยการลงทุนขนาดใหญ่ และ Oxfam ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนที่ไม่หวังผลกำไรรายงานในปี 2554 ว่าที่ดินมากถึง 227 ล้านเฮกตาร์ หรือขนาดเท่ากับพื้นที่ของยุโรปตะวันตก ถูกขายหรือให้เช่าแก่นักลงทุนระหว่างประเทศตั้งแต่ปี 2544 และในการประชุมคณะกรรมการอาหารโลกเมื่อเดือน ตุลาคม 2554 องค์กร Civil Society Organization รายงานว่าการครอบครองที่ดินของนักลงทุนรายใหญ่อาจมากถึง 250 ล้านเฮกตาร์ การครอบครองที่ดินส่วนใหญ่เกิดขึ้นในทวีปแอฟริกา เอเชีย และอเมริกาใต้

องค์กร GRAIN ซึ่งเป็นองค์กรระหว่างประเทศที่ไม่หวังผลกำไร ทำงานเกี่ยวกับ การสนับสนุนเกษตรกรรายย่อยในการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร ได้รวบรวมและนำเสนอข้อมูลการครอบครองที่ดิน (โดยการซื้อ หรือการเช่าระยะยาว) เพื่อการลงทุนภาคการเกษตรรูปแบบใหม่จากนักลงทุนต่างชาติในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเพื่อปลูกพืชอาหาร จำนวน 416 รายการ พื้นที่มากกว่า 35 ล้านเฮกตาร์ (218 ล้านไร่) ใน 66 ประเทศ ซึ่งดำเนินการโดยนักลงทุนต่างชาติสำหรับปลูกพืชอาหารในพื้นที่ขนาดใหญ่ ข้อมูลดังกล่าวรวบรวมเฉพาะการลงทุนที่เกิดขึ้นภายหลังปี 2549 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงผลที่เกิดจากความตื่นตัวเรื่องความมั่นคงอาหารภายหลังเกิดวิกฤติราคาอาหาร รในช่วงปี 2549-2551 โดยพบว่าพื้นที่เป้าหมายของนักลงทุนในการครอบครองที่ดินเพื่อทำการเกษตรคือทวีปแอฟริกา รองลงมาคือ ลาตินอเมริกา เอเชีย และยุโรปตะวันตก โดยภาพที่ 3.1 แสดงให้เห็นเปอร์เซ็นต์การครอบครองที่ดินโดยต่างชาติในประเทศต่าง ๆ ทำให้เห็นว่าการลงทุนภาคการเกษตรรูปแบบใหม่เป็นกระแสที่เกิดขึ้นทั่วโลก สำหรับผู้ที่ไปครอบครองที่ดินเพื่อการลงทุนส่วนใหญ่เป็นบริษัทที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการเกษตร และบริษัทเงินทุนต่าง ๆ ประมาณสองในสามเป็นนักลงทุนจากทวีปจากยุโรปและเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากจีน อินเดีย สหราชอาณาจักร เยอรมัน สหรัฐอเมริกา สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และซาอุดีอาระเบีย

ภาพที่ 3.1 เปอร์เซ็นต์การครอบครองที่ดิน โดยต่างชาติในประเทศต่างๆ ทั่วโลก

ที่มา: GRAIN (2012)

ในภูมิภาคอาเซียนมีข้อมูลการลงทุนภาคเกษตรพื้นฐานจากต่างประเทศ ในประเทศกัมพูชา เมียนมาร์ อินโดนีเซีย ลาว และฟิลิปปินส์ โดยประเทศผู้ลงทุนส่วนใหญ่อยู่ในทวีปเอเชีย เช่น จีน อินเดีย เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น ไทย สิงคโปร์ รวมทั้งประเทศในแถบตะวันออกกลาง เช่น คูเวต โอมาน การ์ตา ซาอุดีอาระเบีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ สำหรับกิจกรรมที่ลงทุนดำเนินการ ได้แก่ การปลูก ข้าว อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง ปาล์มน้ำมัน ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักในอาเซียน (ตารางที่ 3.5)

ตารางที่ 3.5 ข้อมูลการครอบครองที่ดินเพื่อลงทุนภาคเกษตรจากนักลงทุนต่างชาติ บางประเทศในอาเซียน ภายหลังปี 2549

ประเทศผู้รับการลงทุน	บริษัทผู้ลงทุน	สัญชาติบริษัทผู้ลงทุน	จำนวนที่ดินครอบครอง (ไร่)	กิจการที่ลงทุน
กัมพูชา	BKK Partners	ออสเตรเลีย	625,000	กล้วย ปาล์มน้ำมัน ข้าว อ้อย
	Nagathom Fund	ฝรั่งเศส	13,750	ไม้ผล ข้าว พืชผัก
	Amira Group	อินเดีย	156,250	ข้าว
	KomerCN	เกาหลีใต้	81,250	ข้าวโพด
	Korea BNA	เกาหลีใต้	46,875	มันสำปะหลัง ยางพารา
	Muhak Alcohol	เกาหลีใต้	15,500	มันสำปะหลัง
	Khon Kaen Sugar Industry	ไทย	125,000	อ้อย

ตารางที่ 3.5 (ต่อ)

ประเทศผู้รับ การลงทุน	บริษัทผู้ลงทุน	สัญชาติบริษัท ผู้ลงทุน	จำนวนที่ดิน ครอบครอง (ไร่)	กิจการที่ลงทุน
เมียนมาร์	รัฐบาลบังกลาเทศ	บังกลาเทศ	126,250	ข้าวโพด หอมแดง ข้าว ถั่วเหลือง อ้อย ชา
อินโดนีเซีย	Chinese investors	จีน	6,250	ข้าว
	KS Oils	อินเดีย	350,000	ปาล์มน้ำมัน
	Noble Group	สิงคโปร์	203,125	ปาล์มน้ำมัน
	Wilmar International	สิงคโปร์	1,250,000	อ้อย
	Minerals Energy Commodities Holding	สหรัฐอเมริกา เอมิเรสต์	625,000	ไม้ผล ปาล์มน้ำมัน ข้าว อ้อย
ลาว	ZTE	จีน	312,500	มันสำปะหลัง
	รัฐบาลคูเวต	คูเวต	1,250,000	ข้าว
	รัฐบาลมองโกเลีย	มองโกเลีย	62,500	ข้าว และพืชอื่น ๆ
	Khon Kaen Sugar Industry	ไทย	62,500	อ้อย
	Mitr Phol Group	ไทย	62,500	อ้อย
	RTL World Trade Company	ไทย	312,500	มันสำปะหลัง ปาล์มน้ำมัน
ฟิลิปปินส์	Green Future Innovation	ญี่ปุ่น	68,750	อ้อย
	Hassan Group	บาเรนห์	62,500	กล้วย ข้าว และพืชอื่น ๆ
	รัฐบาลบรูไน	บรูไน	62,500	ข้าว
	รัฐบาลคูเวต	คูเวต	125,000	ข้าว ข้าวโพด
	Zuellig Group	มาเลเซีย	187,500	ข้าวโพด
	รัฐบาลโอมาน	โอมาน	62,000	ข้าว
ฟิลิปปินส์	รัฐบาลการ์ตา	การ์ตา	625,000	ข้าว
	Far Eastern Agricultural Investment Company	ซาอุดีอาระเบีย	312,500	กล้วย ข้าวโพด สับปะรด ข้าว
	Jeonnam Feedstock	เกาหลีใต้	587,500	ข้าวโพด
	รัฐบาลเกาหลีใต้	เกาหลีใต้	625,000	ข้าวโพด ข้าว อ้อย
	San Carlos Bio-Energy	สหราชอาณาจักร	31,250	อ้อย
	A. Brown Company	สหรัฐอเมริกา	125,000	ปาล์มน้ำมัน

ที่มา: รวบรวมจาก GRAIN, 2012

สำหรับประเทศไทย ไม่มีข้อมูลการลงทุน ภาคเกษตร ในลักษณะการครอบครองที่ดินแปลงใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยมีกฎหมายปกป้องการประกอบอาชีพเกษตรกรรมพื้นฐาน คือ พระราชบัญญัติ ประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ที่สงวนอาชีพเกษตรกรรมพื้นฐานตามบัญชี 1 ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ประกอบด้วย การทำนา ทำสวน ทำ ไร่ การเลี้ยงสัตว์ การทำป่าไม้และการแปรรูปไม้จากป่า ธรรมชาติ การทำประมงเฉพาะการจับสัตว์น้ำในน่านน้ำไทยและในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศไทย การสกัดสมุนไพร และการค้าที่ดิน ไร่สำหรับคนไทย ดังนั้นการครอบครองที่ดินแปลงใหญ่ทั้งด้วยวิธีการ ซื้อขายและการเช่าระยะยาวเพื่อ ประกอบธุรกิจเกษตรพื้นฐานจึงไม่สามารถกระทำได้ภายใต้กฎหมาย ดังกล่าว อย่างไรก็ตามในช่วงที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2551-2552 สื่อต่าง ๆ ได้เผยแพร่ข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการว่ามีนักลงทุนต่างชาติเข้ามาซื้อที่ดินในประเทศไทยเพื่อลงทุนทำการเกษตร

จากกระแสข่าวดังกล่าว เป็นที่น่าสังเกตว่าการลงทุนภาคเกษตรพื้นฐานโดยนักลงทุนต่างชาติในประเทศไทยอาจมีอยู่จริง แต่เนื่องจากกฎหมายไทยไม่อนุญาตให้คนต่างชาติประกอบธุรกิจเกษตรพื้นฐาน ดังที่กล่าวแล้ว การประกอบธุรกิจจึงไม่สามารถเปิดเผย และอาจกระทำในลักษณะผ่านตัวแทนคนไทย (Nominee) อย่างไรก็ตามในอนาคตเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 ประเทศไทยจะต้องเปิดเสรีการลงทุนตามข้อผูกพันที่ได้ตกลงกันไว้ จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงการลงทุนดังกล่าว ดังนั้นประเทศไทยจึงจำเป็นต้องเตรียมมาตรการรองรับการลงทุนภาคการเกษตรเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อเกษตรกร และ ชุมชนท้องถิ่น

บทที่ 4

หลักการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ (Responsible Agriculture Investment: RAI)

4.1 ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของหลักการ RAI

การศึกษาของ FAO พบว่าการลงทุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรรายย่อยมีผลอย่างมากต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศและการลดปัญหาความยากจน ดังนั้นการลงทุนในประเทศที่มีรายได้ต่ำ หรือในพื้นที่ชนบท ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนสาธารณะ หรือการลงทุนจากภาคเอกชนจึงเป็นสิ่งที่ต้องการ เพื่อมุ่งหวังในการลดช่องว่างของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ใดๆก็ตาม ในขณะที่การลงทุนมีแนวโน้มจะช่วยยกระดับความสามารถในการผลิต สวัสดิการ รวมถึงลดความยากจนแล้ว แต่สิ่งสำคัญอีกประการคือ จะต้องสร้างความมั่นใจว่าการลงทุนดังกล่าวจะต้องไม่สร้างผลกระทบด้านลบทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมแก่ประเทศผู้รับการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเคารพสิทธิของผู้ใช้ที่ดิน น้ำและทรัพยากรอื่นๆ อยู่เดิม รวมทั้งจะต้องอนุรักษ์และปรับปรุงวิถีการดำรงชีวิตในระดับครัวเรือนและชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

ในช่วงที่ผ่านมา มีปัจจัยหลายอย่างซึ่งรวมถึงการเพิ่มขึ้นของราคาอาหารและเชื้อเพลิงอย่างผิดปกติในปี 2551 การกักตุนอาหารของประเทศที่พึ่งพาการนำเข้าอาหารจากต่างประเทศเนื่องจากความไม่แน่นอนและความผันผวนของตลาด การห้ามหรือจำกัดการส่งออกของประเทศผู้ส่งออกอาหารเนื่องจากความไม่มั่นใจในปริมาณอาหารสำหรับใช้บริโภคภายในประเทศ การคาดการณ์ว่าที่ดินและสินค้าโภคภัณฑ์จะมีราคาเพิ่มสูงขึ้น การค้นหาแหล่งพลังงานทดแทน รวมทั้งการคาดการณ์ถึงความเป็นไปได้ในการจ่ายค่ากักเก็บคาร์บอน (ตลาดคาร์บอน) ปัจจัยเหล่านี้ผลักดันให้มีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของการลงทุนภาคการเกษตรในทุกภูมิภาคของโลก ซึ่งรวมถึงการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญของการใช้ที่ดินทางการเกษตร แหล่งน้ำ ทุ่งหญ้า และพื้นที่ป่าไม้ในประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่กำลังมีการเปลี่ยนผ่านของระบบเศรษฐกิจ

ทั้งนี้ในประเทศที่ระบบตลาดทำงานได้อย่างสมบูรณ์ มีกฎระเบียบและระบบการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดี ทั้งในระดับชุมชนท้องถิ่นถึงระดับ ประเทศ รัฐบาลมีความเข้มแข็ง มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ จะได้รับประโยชน์อย่างมากจากการลงทุนทางตรงภาคเกษตรจากต่างประเทศ ทั้งในแง่ของการเข้าถึงแหล่งเงินทุน เทคโนโลยีและทักษะ การจ้างงาน การเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การทำสัญญาการผลิต และการร่วมลงทุนกับชุมชนท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่จะนำไปสู่การมีแผนงานใหม่ๆ ซึ่งจะช่วยกระจายความเสี่ยงและผลประโยชน์แก่เกษตรกรในประเทศผู้รับการลงทุน นอกจากนี้การลงทุนของเอกชนในภาคการเกษตร รวมถึงการลงทุนทางตรงภาคการเกษตรจากต่างประเทศ จะช่วยส่งเสริมศักยภาพการใช้งานทรัพยากรสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ

ในทางตรงกันข้าม หากประเทศใดไม่มีกฎระเบียบและระบบการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดี การระบุสิทธิเกี่ยวกับที่ดินขาดความชัดเจน รัฐบาลอ่อนแอ ไม่มีองค์กรสำหรับให้คำปรึกษาแนะนำแก่เกษตรกร หรือผู้ได้รับผลกระทบไม่มีสิทธิ์มีเสียง จะส่งผลให้การลงทุนดังกล่าว มีความเสี่ยงในหลายรูปแบบ เช่น ประชาชนในท้องถิ่นถูกบีบให้เคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่ด้วยวิธีการต่าง ๆ การอ่อนแอและการลบล้างสิทธิเกี่ยวกับที่ดินทำกินของประชาชนและชุมชนท้องถิ่น การคอร์รัปชันเพิ่มขึ้น การลดลงของความมั่นคงทางอาหาร การทำลายสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ดำเนินโครงการ การสูญเสียวิถีการดำรงชีวิตหรือโอกาสในการเข้าถึงที่ดินของผู้ที่ด้อยโอกาสทางสังคม

ในการนี้องค์การระหว่างประเทศประกอบด้วย การประชุมเพื่อการค้าและการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Conference on Trade and Development: UNCTAD) ได้มีบทบาทสำคัญในการริเริ่มการพัฒนาแนวปฏิบัติเรื่องหลักการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ (Responsible Agriculture Investment (RAI) that Respects Rights, Livelihoods and Resources) ร่วมกับองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization: FAO) ธนาคารโลก (World Bank: WB) และกองทุนระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม (International Fund for Agricultural Development: IFAD) โดยมุ่งหวังให้ RAI เป็นหลักสากลนำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับผู้ลงทุนภาคการเกษตร ในการสร้างความเป็นธรรมและผลประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืนระหว่าง ผู้ลงทุนและผู้รับการลงทุน โดยให้เกิด win win win situation ระหว่างประเทศผู้ลงทุน (Home Country) ประเทศผู้รับการลงทุน (Host Country) และเกษตรกรรายย่อยรวมถึงชุมชนท้องถิ่น (Farmer and Community) ครอบคลุมทั้งการลงทุนภายในประเทศและการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ

4.2 สาระสำคัญของหลักการ RAI

RAI ประกอบด้วยหลักการ 10 ข้อ ดังนี้

หลักการข้อที่ 1: มีส่วนร่วมต่อความมั่นคงอาหารและโภชนาการ การลงทุนอย่างรับผิดชอบทางการเกษตรและระบบอาหาร สนับสนุนหน้าที่ของรัฐในเรื่องการยอมรับสิทธิในการได้รับอาหารอย่างเพียงพอเพิ่มขึ้นเป็นลำดับตามบริบทของความมั่นคงอาหารระดับชาติ และสนับสนุนหน้าที่ของกลุ่มผู้ใช้งานที่เป็นเป้าหมายทุกกลุ่มในเรื่องความรับผิดชอบต่อการเคารพสิทธิมนุษยชน การลงทุนอย่างรับผิดชอบทางการเกษตรและระบบอาหาร มีส่วนร่วมต่อความมั่นคงอาหารและ โภชนาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มที่มีความเสี่ยงมากที่สุดในระดับครัวเรือน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาค หรือระดับโลก และมีส่วนร่วมต่อการขจัดความยากจน ด้วยวิธี:

- 1) การเพิ่มการผลิตที่ยั่งยืนและผลิตภาพของอาหารที่ปลอดภัย มีคุณค่าทางโภชนาการ หลากหลาย และได้รับการยอมรับทางวัฒนธรรม และลดการ สูญเสียอาหารและการทิ้งอาหารอย่างฟุ่มเฟือย;

- 2) การพัฒนารายได้และลดความยากจน โดยวิธีการมีส่วนร่วมในการเกษตรและระบบอาหาร และ/หรือ โดยวิธีการพัฒนาความสามารถในการผลิตอาหารเพื่อตนเองและผู้อื่น
- 3) การเสริมสร้างความเป็นธรรม ความโปร่งใส ความมีประสิทธิภาพ และการทำงานที่เื้อระบบของ ตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งค้ำึงถึงผลประโยชน์ของผู้ประกอบการรายย่อย การพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับ โครงสร้างพื้นฐาน และการเพิ่มความยืดหยุ่นของการเกษตรและระบบอาหาร

หลักการข้อที่ 2: มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและเท่าเทียมกัน และการขจัดความ

ยากจน การลงทุนอย่างรับผิดชอบทางการเกษตรและระบบอาหาร มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและเท่าเทียมกัน และการขจัดความยากจน โดย

- 1) การเคารพหลักการพื้นฐานและสิทธิในการทำงาน โดยเฉพาะบุคคลที่เป็นแรงงานภาคเกษตรและอาหารตามที่ระบุไว้ในอนุสัญญาหลักขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ
- 2) การสนับสนุนการปฏิบัติมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรและอาหาร และการจัดการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้าย
- 3) การสร้างงานใหม่และการส่งเสริมให้เกิดงานที่มีคุณค่า ผ่านการปรับปรุงสภาพการทำงาน ความปลอดภัยและชีวอนามัย การได้รับค่าจ้างที่เพียงพอสำหรับการดำรงชีพ และ/หรือ การฝึกอบรมเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ
- 4) การพัฒนารายได้ การสร้างมูลค่าร่วมกันผ่านสัญญาที่บังคับใช้และเป็นธรรม และการส่งเสริมผู้ประกอบการและโอกาสการเข้าถึงตลาดอย่างเท่าเทียมกันให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการทำการเกษตร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตั้งแต่ระดับต้นน้ำถึงปลายน้ำ
- 5) ความรับผิดชอบต่อการพัฒนาชนบท การคุ้มครองทางสังคม และข้อกำหนดของสินค้าและบริการ สาธารณะ อาทิงานวิจัย สุขภาพ การศึกษา การพัฒนาขีดความสามารถ การเงิน โครงสร้างพื้นฐาน ระบบการทำงานของตลาด และส่งเสริมสถาบันชนบท
- 6) การสนับสนุนการดำเนินการตามนโยบายและแผนงานที่มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มบทบาทและพัฒนาขีดความสามารถทางด้านทรัพยากรบุคคลสำหรับผู้ประกอบการรายย่อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการรายย่อยที่เป็นครอบครัวเกษตรกร ทั้งหญิงและชาย และอสังขของบุคลากรเหล่านั้น และส่งเสริมให้บุคลากรเหล่านั้นเข้าถึงทรัพยากรและปัจจัยการผลิตอย่างเหมาะสม
- 7) การส่งเสริมการประสานงาน ความร่วมมือ และการเป็นหุ้นส่วนที่ใหญ่ขึ้น เพื่อประสานกำลังกันให้มากที่สุดเพื่อที่จะพัฒนาการดำรงชีวิต
- 8) การส่งเสริมรูปแบบการบริ โภคและผลิตที่ยั่งยืน เพื่อบรรลุความสำเร็จในการพัฒนาที่ยั่งยืน

หลักการข้อที่ 3: ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศและสร้างบทบาทให้สตรี

การลงทุนอย่างรับผิดชอบทางการเกษตรและระบบอาหาร ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศและสร้างบทบาทให้สตรี โดย

- 1) การทำให้ความมั่นใจว่า ประชากรทุกคนได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาค โดยคำนึงถึงสภาพการณ์ ความต้องการ ข้อจำกัด และบทบาทหน้าที่หลักของสตรี
- 2) การขจัดมาตรการและแนวปฏิบัติทั้งหมด ที่เลือกปฏิบัติหรือละเมิดสิทธิเกี่ยวกับเกณฑ์เรื่องเพศ
- 3) การทำให้สิทธิในการครอบครองที่เสมอภาคของสตรี และการเข้าถึงและกำกับดูแลที่เกี่ยวกับที่ดิน ที่ใช้สำหรับการเพาะปลูก ทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจัยการผลิต เครื่องมือสำหรับผลิตพืช และ การสนับสนุนให้เข้าถึงบริการด้านการส่งเสริม บริการให้คำแนะนำปรึกษา และบริการด้านการเงิน การศึกษา การฝึกอบรม การตลาด และข้อมูล
- 4) การรับเอานวัตกรรม และหรือ แนวทาง มาตรการ และกระบวนการเชิงรุก ที่ยกระดับความสำคัญของการมีส่วนร่วมของสตรีในการเป็นหุ้นส่วน การตัดสินใจ บทบาทความเป็นผู้นำ และการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเสมอภาค

หลักการข้อที่ 4: มีส่วนร่วมและสร้างบทบาทให้เยาวชน การลงทุนอย่างรับผิดชอบทางการเกษตร และระบบอาหาร มีส่วนร่วมและสร้างบทบาทให้เยาวชน โดย

- 1) การทำให้การเข้าถึงที่ดินที่ใช้สำหรับการเพาะปลูก ทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจัยการผลิต เครื่องมือ สำหรับผลิต บริการด้านการส่งเสริม ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา และด้านการเงิน การศึกษา การ ฝึกอบรม การตลาด ข้อมูล และการตัดสินใจที่เท่าเทียมของเยาวชนดีขึ้น
- 2) การจัดหาโครงการฝึกอบรม การศึกษา และระบบพี่เลี้ยงที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน เพื่อเพิ่มขีด ความสามารถของเยาวชน และหรือ เพื่อให้เยาวชนสามารถเข้าถึงงานที่มีคุณค่าและโอกาสในการ เป็นผู้ประกอบการ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่น
- 3) การส่งเสริมการพัฒนาและการเข้าถึงนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยประสานให้เข้ากับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อดึงดูดและทำให้เยาวชนสามารถเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาใน การเกษตรและระบบอาหาร

หลักการข้อที่ 5: เคารพต่อการครอบครองที่ดิน การทำประมง และการทำป่าไม้ และเข้าถึงแหล่งน้ำ การลงทุนอย่างรับผิดชอบทางการเกษตรและระบบอาหาร เคารพต่อสิทธิในการครอบครองโดยชอบ ด้วย กฎหมาย ต่อที่ดิน การทำประมง และการทำป่าไม้ รวมไปถึงการใช้แหล่งน้ำที่มีอยู่และมีศักยภาพที่จะใช้ โดยให้ มีความสอดคล้องกัน

- 1) แนวทางปฏิบัติโดยสมัครใจว่าด้วยธรรมาภิบาลในการครอบครองที่ดิน การทำการประมง และการ ทำป่าไม้ตามบริบทของความมั่นคงอาหารระดับชาติ
- 2) แนวทางปฏิบัติเพื่อการทำประมงขนาดเล็กที่มั่นคงยั่งยืนตามบริบทของความมั่นคงอาหารและการ ขจัดความยากจน

หลักการข้อที่ 6: อนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เพิ่มควา มยืดหยุ่น และลด ความเสี่ยงต่อภัยพิบัติ การลงทุนอย่างรับผิดชอบทางการเกษตรและระบบอาหาร อนุรักษ์และจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เพิ่มความยืดหยุ่น และลดความเสี่ยงต่อภัยพิบัติ โดย

- 1) การป้องกัน การทำให้ลดลง และการเยียวยาที่เหมาะสม ต่อผลกระทบทางลบที่มีต่ออากาศ ที่ดิน น้ำ ป่า และความหลากหลายทางชีวภาพ
- 2) การสนับสนุนและการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและทรัพยากรพันธุกรรมในท้องถิ่น และความรับผิดชอบต่อการฟื้นฟูการทำงานและบริการของระบบนิเวศ โดยคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ของชนพื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่น
- 3) การลดการสูญเสียและการฟุ้งอย่างฟุ้งเฟ้อที่เกิดขึ้นในการผลิตและการดำเนินการหลังการเก็บเกี่ยว และการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ความยั่งยืนในการบริโภค และการใช้ของเสีย และ/หรือ ผลิตผลพลอยได้ ที่ได้จากการผลิต
- 4) การเพิ่มความยืดหยุ่นของการเกษตรและระบบอาหาร การสนับสนุนถิ่นที่อยู่อาศัยและ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพ โดยเฉพาะกับผู้ประกอบการรายย่อย ผ่านทางมาตรการปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ
- 5) การใช้มาตรการที่เหมาะสม เพื่อลดปริมาณ และหรือ กำจัดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก
- 6) การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ร่วมกับแนวปฏิบัติที่ดีและ เทคโนโลยี ผ่านแนวทางต่าง ๆ รวมถึงแนวทางเกษตรเชิงนิเวศและการผลิตแบบเข้มข้นที่ยั่งยืน

หลักการข้อที่ 7: เคารพมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และสนับสนุนความ

หลากหลายทางชีวภาพและนวัตกรรม การลงทุนอย่างรับผิดชอบทางการเกษตรและระบบอาหาร เคารพมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และสนับสนุนความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งความหลากหลายทางพันธุกรรมและนวัตกรรม โดย

- 1) การเคารพแหล่งที่ตั้งและระบบมรดกทางวัฒนธรรม รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น ทักษะ และแนวปฏิบัติ และการคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ของชนพื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่นในการเกษตรและระบบอาหาร
- 2) การตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของเกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยในทุกภูมิภาคทั่วโลก โดยการอนุรักษ์ การพัฒนา และการมีทรัพยากรพันธุกรรม รวมถึงเมล็ดพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ภายใต้กฎหมายในประเทศและเป็นไปตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่ใช้ปฏิบัติ ซึ่งเคารพสิทธิของเกษตรกรในเรื่องการรักษา การใช้ การแลกเปลี่ยน และการจำหน่ายทรัพยากร และตระหนักถึงผลประโยชน์ของผู้เพาะพันธุ์
- 3) การส่งเสริมผลประโยชน์ที่เป็นธรรมและเท่าเทียมกันจากการใช้ประโยชน์ รวมถึงการค้า ทรัพยากรพันธุกรรมเพื่ออาหารและการเกษตร บนข้อกำหนดที่เห็นชอบร่วมกัน เป็นไปตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่ทุกฝ่ายใช้ปฏิบัติ และควรดำเนินการภายในระบบที่นำไปใช้ปฏิบัติได้เกี่ยวกับการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมเพื่ออาหารและการเกษตร โดยให้ความเคารพต่อสิทธิของชนพื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่นภายใต้กฎหมายในประเทศ

- 4) การส่งเสริมการประยุกต์ใช้และการนำไปใช้ ของนวัตกรรมเทคโนโลยีและแนวปฏิบัติที่นำไปปรับใช้ในท้องถิ่น วิทยาศาสตร์การเกษตรและอาหาร การวิจัยและพัฒนา รวมถึงการถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยได้รับความเห็นชอบร่วมกันรวมถึงผู้ประกอบการรายย่อย

หลักการข้อที่ 8: ส่งเสริมการเกษตรและระบบอาหารที่ปลอดภัยและดีต่อสุขภาพ การลงทุนอย่างรับผิดชอบทางการเกษตรและระบบอาหาร ส่งเสริมการเกษตรและระบบอาหารที่ปลอดภัยและดีต่อสุขภาพ ด้วยวิธี:

- 1) การส่งเสริมความปลอดภัย คุณภาพ และคุณค่าทางโภชนาการ ของอาหารและผลิตภัณฑ์เกษตร
- 2) การสนับสนุนสุขภาพและสวัสดิภาพสัตว์ และสุขภาพพืช เพื่อเพิ่มผลผลิต คุณภาพของผลิตภัณฑ์ และความปลอดภัยอย่างยั่งยืน
- 3) การปรับปรุงการจัดการปัจจัยการผลิตและผลผลิตทางการเกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และลดภัยคุกคามที่มีต่อสิ่งแวดล้อม พืช สัตว์ และสุขภาพมนุษย์ รวมทั้ง ที่เป็นอันตรายต่อการประกอบอาชีพ
- 4) การจัดการและการลดความเสี่ยงต่อสุขภาพของประชาชนผ่านการเกษตรและระบบอาหาร รวมถึง การเสริมสร้างกลยุทธ์และโครงการด้านวิทยาศาสตร์พื้นฐาน เพื่อกำกับดูแลความปลอดภัยอาหาร โดยการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากร
- 5) การเพิ่มความตระหนักรู้ องค์ความรู้ และการสื่อสาร ที่เชื่อมโยงกับข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ในเรื่องคุณภาพอาหาร ปลอดภัย โภชนาการ และสาธารณสุข ทำให้เกิดการเสริมสร้างจิตความสามารถในการเกษตรและระบบอาหาร โดยเฉพาะกับผู้ประกอบการรายย่อย
- 6) การสร้างทางเลือกให้ผู้บริโภคด้วยการส่งเสริมการมีอาหารและการเข้าถึงอาหารที่มีความปลอดภัย มีคุณค่าทางโภชนาการ มีความหลากหลาย และที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมต่างๆ

หลักการข้อที่ 9: ผนวกรวมโครงสร้างธรรมาภิบาล กระบวนการบริหารจัดการ และกลไกรับเรื่องร้องเรียนที่ทั่วถึงและโปร่งใส การลงทุนอย่างรับผิดชอบทางการเกษตรและระบบอาหาร ควรปฏิบัติตามกฎหมายในประเทศและนโยบายสาธารณะ และผนวกรวมโครงสร้างธรรมาภิบาล กระบวนการบริหารจัดการ และกลไกรับเรื่องร้องเรียนที่ทั่วถึงและโปร่งใส ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ด้วยวิธี

- 1) การเคารพกฎข้อบังคับและการใช้ปฏิบัติของกฎหมายปลอดการทุจริต
- 2) การแบ่งปันข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนตามกฎหมายที่ใช้ปฏิบัติ ในลักษณะที่ทั่วถึง เท่าเทียมกัน เข้าถึงได้ และโปร่งใสในทุกระดับของวงจรการลงทุน
- 3) การเชื่อมโยงและการแสวงหาการสนับสนุนร่วมกับผู้ที่จะได้รับผลกระทบโดยตรงจากการตัดสินใจลงทุน
- 4) การให้คำปรึกษาแนะนำที่มีประสิทธิภาพและมีความหมายแก่ชนพื้นเมืองผ่านสถาบันที่เป็นตัวแทนของชนพื้นเมืองเหล่านั้น เพื่อที่ชนพื้นเมืองจะได้รับการยินยอมที่มีการบอกแจ้งเข้าใจ

ล่วงหน้าและเป็นอิสระภายใต้ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิของชนเผ่าพื้นเมือง ตามสภาพ และความเข้าใจที่เฉพาะเจาะจงของแต่ละรัฐ

- 5) การส่งเสริมการเข้าถึงการไกล่เกลี่ย การรับเรื่องร้องเรียน กลไกการแก้ไขข้อพิพาทที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะกับกลุ่มที่มีความเสี่ยงมากที่สุด และกลุ่มประชากรที่อยู่ชายขอบของ สังคม วัฒนธรรม หรือเศรษฐกิจหลัก
- 6) การใช้มาตรการที่เคารพสิทธิมนุษยชนและสิทธิในการครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย ในช่วงที่ หรือภายหลังที่เกิดความขัดแย้ง เพื่อที่จะบรรลุผลสำเร็จของการมีส่วนร่วมในกระบวนการ ตัดสินใจ โดยสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศที่ใช้ปฏิบัติ รวมถึงกฎหมายสิทธิมนุษยชน และกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และเป็นไปตามแนวทางปฏิบัติโดยสมัครใจว่าด้วยธรรมเนียมปฏิบัติในการครอบครองที่ดิน การทำการประมง และการทำป่าไม้ตามบริบทของความมั่นคง อาหารระดับชาติ

หลักการข้อที่ 10: เข้าถึงและมุ่งเน้นผลกระทบ และส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ การลงทุนอย่างรับผิดชอบทางการเกษตรและระบบอาหาร ประกอบด้วยหลักการในการเข้าถึงและมุ่งเน้นผลกระทบ ทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงผู้ประกอบการรายย่อย เพศ และอายุ ท่ามกลาง ปัจจัยอื่นๆ และเคารพสิทธิมนุษยชน และส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละคนที่มีต่อผู้ มีส่วนได้เสียทั้งหมด โดยเฉพาะกับกลุ่มที่มีความเสี่ยงมากที่สุด โดย

- 1) การนำกลไกมาใช้ปฏิบัติ โดยจัดให้มีการประเมินผลกระทบที่สามารถเกิดขึ้น ที่เป็นอิสระ และ โปร่งใส สำหรับผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกับกลุ่มที่มีความเสี่ยงมากที่สุด
- 2) การอธิบายข้อมูลพื้นฐานและตัวชี้วัดสำหรับการติดตามตรวจสอบ และเพื่อเป็นตัววัดผลกระทบ
- 3) การระบุถึงมาตรการที่ป้องกันและมุ่งเน้นผลกระทบทางลบที่สามารถเกิดขึ้น รวมถึงทางเลือกอื่น กรณีนี้อาจไม่ได้ดำเนินการลงทุนต่อไป
- 4) การประเมินความเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอ และการสื่อสารให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบถึงผลลัพธ์
- 5) การดำเนินการเยียวยาและชดเชยที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ กรณีที่เกิดผลกระทบทางลบ หรือ มิได้มีการดำเนินการตามกฎหมายในประเทศ หรือมิได้มีการดำเนินการตามข้อผูกพันตามสัญญา

4.3 การดำเนินการเกี่ยวกับหลักการลงทุนภาคเกษตรอย่างรับผิดชอบของประเทศไทย

กระทรวงการต่างประเทศได้จัดการหารือสาธารณะเรื่อง “การลงทุนอย่างรับผิดชอบในสาขาเกษตร : เส้นทางของไทย” เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2553 ณ โรงแรม Pullman Hotels and Resorts โดยแบ่งการหารือเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ “เหตุใดจึงมีแนวคิดเรื่องการลงทุนอย่างรับผิดชอบ” “การลงทุนอย่างรับผิดชอบในสาขาเกษตร : เส้นทางสู่ความยั่งยืน” และ “การลงทุนอย่างรับผิดชอบสาขาเกษตร ในบริบทของประเทศไทยในฐานะผู้รับและส่งออกการลงทุน” โดยสรุปสาระสำคัญจากการหารือได้ดังนี้ (1) การนำแนวคิดเรื่องการลงทุนอย่างรับผิดชอบมาปรับใช้ในบริบทของประเทศไทยเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะประเทศไทยเป็นทั้งประเทศผู้รับและส่งออกการลงทุน การนำมาปรับใช้จึงเป็นการสร้างวัฒนธรรมและความคุ้นเคยให้กับบริษัทไทย และบริษัทที่มาลงทุนในไทยให้เกิดความคุ้นเคยกับการรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชนซึ่งเข้าไปลงทุน อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ไทยยังมีอุปสรรคในการนำแนวคิดมาปรับใช้บ้างในบางประเด็น เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม การให้สินบน การแข่งขันทางการค้า เพราะยังขาดกฎหมายรองรับ การใช้ช่องว่างของกฎหมาย หรือขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง (2) การลงทุนภาคการเกษตรจากต่างประเทศมีข้อดีในการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวม อย่างไรก็ตามการส่งเสริมการลงทุนภาคเกษตรมีความท้าทายนโยบาย โดยเฉพาะในประเด็นที่รัฐบาลควรกำหนดนโยบายอย่างไร เพื่อให้เกษตรกรได้รับประโยชน์สูงสุดจากการลงทุนและบรรลุวัตถุประสงค์ที่รัฐบาลกำหนดไว้ และรัฐบาลสามารถหามาตรการรองรับปัญหาที่อาจตามมา ได้แก่การครอบครองที่ดินแปลงใหญ่ของบริษัทผู้ลงทุน (land grabbing) การกักตุนครองคนท้องถิ่น การเสื่อมสภาพของสิ่งแวดล้อม ได้มามากน้อยเพียงใด ซึ่งประเด็นต่างๆ เหล่านี้ มีความอ่อนไหวอย่างมาก (3) การหารือสาธารณะเรื่องหลักการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบในครั้งนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ช่วยส่งเสริมการสร้างตระหนักรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการลงทุนภาคเกษตรอย่างรับผิดชอบในบริบทของประเทศไทย ซึ่งหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบจะต้องติดตามพัฒนาการระหว่างประเทศอย่างใกล้ชิดในเรื่องของการพัฒนาหลักการลงทุนภาคเกษตรอย่างมีความรับผิดชอบต่อไป

นอกจากนี้สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในฐานะที่เป็นหน่วยงานผู้แทนประเทศไทยเข้าร่วมการประชุม CFS ได้มีการจัดการเสวนาเรื่อง “การลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบ” ขึ้นเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2554 ณ ห้องประชุมพื้งบุญ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โดยเชิญวิทยากรจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) กระทรวงอุตสาหกรรม สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย และสถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (ITD) ร่วมเสวนา ผู้เข้าร่วมฟังการเสวนาประกอบด้วย ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ ภาคเอกชน ภาคเกษตร ภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน และสื่อมวลชน ประมาณ 200 คน โดยสรุปข้อคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการ RAI จากการเสวนาดังนี้ (1) หลักการ RAI มีวัตถุประสงค์หลักที่องค์กรระหว่างประเทศให้ความสำคัญ 2 ประการคือ ความมั่นคงด้านอาหาร และการป้องกันการกว้านซื้อที่ดิน (2) หลักการ RAI ยังไม่มีรายละเอียดของแนวทางการดำเนินงาน หากมีการวางแผนความร่วมมือที่ดี จะทำ

ให้การลงทุนภาคเกษตรจากต่างประเทศสามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหารได้ อย่างไรก็ตามการสนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศอาจมีทั้งผลดีและผลเสีย ดังนั้นภาครัฐจึงควรมีมาตรการที่รัดกุม โดยตระหนักถึงการเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนเป็นสำคัญ (3) ควรบรรจุเรื่องสิทธิมนุษยชน และการเพิ่มขีดความสามารถของประเทศผู้รับการลงทุน ด้วยการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสม การเสริมสร้างศักยภาพของเกษตรกรไว้ในหลักการ RAI ด้วย (4) หลักการ RAI มีแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักการปฏิบัติเรื่องการลงทุนของประเทศไทยที่มีอยู่แล้วในหลายกรณี ดังนั้น การจะพิจารณายอมรับหลักการ RAI จึงไม่น่าจะมีผลขัดแย้งต่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในประเทศ โดย RAI เป็นเครื่องมือในการกำกับดูแลการลงทุนเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตร (5) RAI เป็นเพียงหลักการที่ให้ประเทศต่างๆ ดำเนินการโดยสมัครใจ ดังนั้นจึงควรมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดควบคู่กันไปด้วย เพื่อให้ RAI สัมฤทธิ์ผลอย่างยั่งยืน

ผลจากการหารือสาธารณะและการจัดเสวนาข้างต้น สรุปได้ว่าส่วนใหญ่เห็นว่าหลักการ RAI เป็นสิ่งที่ดี ให้ ความสำคัญกับการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศผู้รับการลงทุนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคงอาหาร และสิ่งแวดล้อม แต่ยังคงความชัดเจนในทางปฏิบัติ ซึ่งประเทศผู้รับการลงทุนจะต้องมีการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการภายในที่เหมาะสม เช่น การกำหนดกฎเกณฑ์ กฎระเบียบ องค์กร ที่ดูแลเรื่องการลงทุนภาคการเกษตรเป็นการเฉพาะ การบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งการกำกับดูแลและการติดตามประเมินผลการลงทุนภาคการเกษตรอย่างใกล้ชิด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในครั้งนี้

บทที่ 5 ผลการศึกษา

5.1 วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยและข้อเสนอแนะ ต่อ หลักการ RAI เชื่อมโยงกับการปกป้องเกษตรกร รายย่อย และชุมชนท้องถิ่น

ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์จุดเด่นและจุดด้อย รวมทั้งข้อเสนอแนะ ต่อ หลักการ RAI ภายใต้มุมมองที่ประเทศกำลังพัฒนารวมทั้งประเทศไทย อยู่ในฐานะเป็นผู้รับการลงทุนภาคการเกษตร ทั้งการลงทุนโดยนักลงทุนภายในประเทศและการลงทุน ทางตรงจากต่างประเทศ ซึ่งสังคมเกษตรในประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย มีการถือครองที่ดินขนาดเล็กเพื่อผลิตอาหารสำหรับบริโภคภายในครัวเรือน และขายผลผลิตส่วนเกินเป็นรายได้สำหรับซื้อสิ่งจำเป็นเพื่อการยังชีพอื่น ๆ นอกจากนี้เนื่องจากการลงทุนภาคการเกษตรพื้นฐานเป็นประเด็นใหม่ในสังคมโลก ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ จึงยังไม่มีเตรียมความพร้อมด้านกฎระเบียบและกฎหมายภายในประเทศเพื่อรองรับประเด็นดังกล่าวเป็นการเฉพาะเจาะจง ผลการวิเคราะห์หลักการ RAI เป็นรายประเด็นดังแสดงในตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยและข้อเสนอแนะ ต่อหลักการ RAI

หลักการ RAI	จุดเด่น	จุดด้อย/ข้อเสนอแนะ
หลักการข้อที่ 1: มีส่วนร่วมต่อความมั่นคงอาหารและโภชนาการ	คำนึงถึงความมั่นคงอาหารของคนทุกกลุ่มตั้งแต่ระดับครัวเรือน ท้องถิ่น ระดับชาติ ภูมิภาคและโลก ให้มีความสำคัญกับการเพิ่มผลผลิตอย่างยั่งยืน การพัฒนารายได้ของเกษตรกรรายย่อย	ยังขาดแนวทางในการดำเนินการที่จะทำให้เกษตรกรรายย่อยและชุมชนท้องถิ่นมีความมั่นคงด้านอาหาร มีรายได้ และลดความยากจน ดังนั้นการเตรียมการในประเทศจะต้องมีข้อกำหนดให้เกษตรกรรายย่อยยังคงเป็นเจ้าของที่ดินและปัจจัยการผลิต นอกจากนี้หลักการ RAI ไม่ได้พูดถึงการเคลื่อนย้ายอาหารจากแหล่งผลิตไปสู่ผู้บริโภคต่างถิ่นหรือการส่งออก จะต้องคำนึงถึงความมั่นคงอาหารในแหล่งผลิตก่อน
หลักการข้อที่ 2: มีส่วนร่วมต่อการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและเท่าเทียมกัน และการจัดความยากจน	ให้ความสำคัญสิทธิพื้นฐานของแรงงานภาคเกษตร การสร้างงาน ความปลอดภัยในการทำงาน การได้รับค่าจ้างที่เหมาะสม คำนึงถึงสัญญาการทำงานที่เป็นธรรม รับผิดชอบต่อการพัฒนาชนบท และการพัฒนาขีดความสามารถของเกษตรกรรายย่อย	ยังไม่มีพูดถึงสวัสดิการของแรงงานภาคการเกษตร ที่จะได้รับการสนับสนุนในช่วงเวลาที่ไม่สามารถทำงาน สำหรับสัญญาจ้างที่เป็นธรรม เช่น เกษตรพันธะสัญญา (contract farming) ควรจะมีองค์กรหน่วยงานกลางเข้ามาเป็นผู้ดูแลความเป็นธรรมของสัญญาระหว่างผู้ลงทุนกับเกษตรกรรายย่อย

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

หลักการ RAI	จุดเด่น	จุดด้อย/ข้อเสนอแนะ
<p>หลักการข้อที่ 3: ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศและสร้างบทบาทให้สตรี</p>	<p>ให้ความสำคัญกับความเสมอภาคทางเพศ จัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี ในการเข้าถึงทรัพยากรเพื่อการผลิต และบริการต่าง ๆ การศึกษา รวมทั้งส่งเสริมบทบาทของสตรีในการมีส่วนร่วมตัดสินใจ และการเป็นผู้นำ</p>	<p>ควรต้องมีการกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนเรื่องความเสมอภาคและบทบาทของสตรีเพื่อให้ผู้ลงทุนถือปฏิบัติ</p>
<p>หลักการข้อที่ 4: มีส่วนร่วมและสร้างบทบาทให้เยาวชน</p>	<p>ส่งเสริมบทบาทของเยาวชนในการเข้าถึงที่ดินและทรัพยากรเพื่อการผลิต โดยการฝึกอบรมและระบบพี่เลี้ยง ส่งเสริมการเข้าถึงนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อดึงดูดให้เยาวชนเข้าร่วมพัฒนาภาคการเกษตร</p>	<p>ไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ที่ผู้ลงทุนภาคการเกษตรจะดึงดูดเยาวชนเข้าร่วมพัฒนาภาคการเกษตร หากไม่มีการกำหนด ผู้ลงทุนอาจไม่ปฏิบัติตามเพราะการดึงเยาวชนเข้ามาทำงานภาคการเกษตรจำเป็นต้องใช้เวลาและงบประมาณมากขึ้น</p>
<p>หลักการข้อที่ 5: เคารพต่อการครอบครองที่ดิน การทำประมง และการทำป่าไม้ และเข้าถึงแหล่งน้ำ</p>	<p>ให้ความสำคัญกับการเคารพสิทธิการครอบครองทรัพยากรการเกษตรที่ชอบด้วยกฎหมาย เพื่อส่งเสริมความมั่นคงด้านอาหาร</p>	<p>RAI พุดถึงเฉพาะการเคารพสิทธิการครอบครองทรัพยากรที่ชอบด้วยกฎหมาย ในขณะที่บางพื้นที่เกษตรกร อาศัยการเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากพื้นที่ป่าและพื้นที่สาธารณะเพื่อความมั่นคงอาหาร เช่น การเก็บของป่า การจับสัตว์น้ำในที่สาธารณะ ดังนั้นควรคำนึงถึงการเคารพสิทธิเหล่านี้ด้วย เพื่อส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงอาหารในระดับครัวเรือนและชุมชน</p>
<p>หลักการข้อที่ 6: อนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เพิ่มความยืดหยุ่น และลดความเสี่ยงต่อภัยพิบัติ</p>	<p>ให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน อนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และพันธุกรรมท้องถิ่น คำนึงถึงการผลิตที่ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ส่งเสริมการปรับตัวของการผลิตรายย่อย เพื่อลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ</p>	<p>จำเป็นต้องกำหนดวิธีการปฏิบัติ หรือกฎหมายภายในประเทศที่ชัดเจนเพื่อให้ผู้ลงทุนภาคการเกษตรถือปฏิบัติ ได้แก่ การเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมของท้องถิ่น รวมทั้งเรื่องของสิทธิบัตรต่าง ๆ</p>

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

หลักการ RAI	จุดเด่น	จุดด้อย/ข้อเสนอแนะ
หลักการข้อที่ 7: เคารพมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และสนับสนุนความหลากหลายทางชีวภาพและนวัตกรรม	ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มรดกทางวัฒนธรรม บทบาทของชนพื้นเมือง การมีส่วนร่วมของเกษตรกร รายย่อย ส่งเสริมผลประโยชน์ที่เป็นธรรมในการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมภายใต้กฎหมายภายในประเทศ	จำเป็นต้องกำหนดวิธีการปฏิบัติ หรือกฎหมายภายในประเทศที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้ลงทุนภาคการเกษตรถือปฏิบัติ เช่น เรื่องการจำกัดพื้นที่เพื่อผลิตพืชชนิดเดียวเป็นแปลงขนาดใหญ่ ทั้งนี้เพื่อรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งวิธีปฏิบัติเพื่อสนับสนุนการผลิตที่เป็นวิถีชีวิตของเกษตรกรรายย่อยในท้องถิ่น เช่น การทำเกษตรผสมผสาน
หลักการข้อที่ 8: ส่งเสริมการเกษตรและระบบอาหารที่ปลอดภัยและดีต่อสุขภาพ	คำนึงถึงการผลิตอาหารปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการ การผลิตที่ไม่เป็นอันตรายต่อตัวเกษตรกรเองไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สร้างความตระหนักเกี่ยวกับความรู้ด้านคุณภาพอาหาร ความปลอดภัย และคุณค่าทางโภชนาการ	จำเป็นต้องกำหนดวิธีการปฏิบัติ หรือกฎหมายภายในประเทศที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้ลงทุนภาคการเกษตรถือปฏิบัติ
หลักการข้อที่ 9: ผนวกรวมโครงสร้างธรรมาภิบาลกระบวนการบริหารจัดการ และกลไกรับเรื่องร้องเรียนที่ทั่วถึงและโปร่งใส	การลงทุนภาคการเกษตรให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามกฎหมายภายในประเทศ และนโยบายสาธารณะ กระบวนการบริหารจัดการที่มีธรรมาภิบาล	ควรมีการจัดตั้งองค์กร หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการอนุญาต อนุมัติ ลงทุนภาคการเกษตรจากต่างประเทศ เพื่อกำกับดูแลการดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการ RAI และสอดคล้องกับกฎหมายภายในประเทศ ที่เกี่ยวข้องหลายฉบับทั้งกฎหมายด้านการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม กฎหมายที่ดิน เป็นต้น
หลักการข้อที่ 10: เข้าถึงและมุ่งเน้นผลกระทบ และส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่	ให้ความสำคัญกับการเคารพสิทธิมนุษยชน ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อปฏิบัติที่มีผลต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม ส่งเสริมให้มีการประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการลงทุนภาคการเกษตร การประเมินความเสี่ยง และก	จำเป็นต้องมีข้อกำหนดและวิธีปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับผู้ลงทุนภาคการเกษตร ที่จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การปล่อยมลพิษ น้ำเสีย การขุดน้ำดิน ลงสู่แหล่งน้ำ รวมทั้งข้อกำหนดในเรื่องของผู้ปล่อยมลพิษสู่สิ่งแวดล้อมต้องเป็น
	เยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบ	จ่ายในการบำบัด

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สำหรับเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการลงทุนภาคการเกษตรของประเทศไทย

การลงทุนภาคเกษตร รวมทั้งการลงทุนด้านสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการ เกษตร เช่น โครงสร้างพื้นฐานด้านดิน น้ำ และการคมนาคมขนส่ง มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการเจริญเติบโตของภาคการผลิต และการลดปัญหาความยากจน ในปัจจุบันประเทศกำลังพัฒนาต่าง ๆ ได้มีความพยายามในการดึงดูดการลงทุนภาคการเกษตรเข้าสู่ประเทศ เนื่องจากการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศจะมีส่วนสำคัญก่อให้เกิดผลประโยชน์จากการพัฒนา เช่น การถ่ายทอดเทคโนโลยี การจ้างงาน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในประเทศ อย่างไรก็ตามการลงทุนภาคการเกษตรจากต่างประเทศในปัจจุบันมีรูปแบบแตกต่างไปจากการลงทุนในอดีต โดยในปัจจุบันนักลงทุนมีวัตถุประสงค์ในการเข้า ถึงทรัพยากรธรรมชาติ ที่ดิน และแหล่งน้ำเพื่อการผลิต ดังนั้นการลงทุนรูปแบบใหม่จะไปในทิศทางของการครอบครองที่ดินและลงมือทำการผลิตเองมากกว่าการผลิตแบบร่วมมือกับผู้ผลิตในท้องถิ่น องค์การระหว่างประเทศจึงได้มีการจัดทำหลักการลงทุนภาคการเกษตรอย่างรับผิดชอบขึ้นมาเพื่อ เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติไม่ให้เกิดการลงทุนภาคการเกษตรระหว่างประเทศเกิดผลในเชิงลบ

ผู้ศึกษา ได้จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการลงทุนภาคการเกษตรของประเทศไทย โดยนำหลักการ RAI มาวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย และข้อเสนอแนะ สำหรับกำหนดกรอบแนวทางการปฏิบัติของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนภาคการเกษตร เพื่อ รองรับส่วนที่เป็นจุดด้อยและเสริมจุดเด่นให้เข้ากับบริบทการเกษตรของประเทศไทย โดยเสนอแนะให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บริษัทผู้ประกอบการลงทุน หน่วยงานภาครัฐ และเกษตรกรรายย่อย /ชุมชนท้องถิ่น ต้องถือปฏิบัติ เพื่อไม่ให้เกิดการลงทุนภาคการเกษตรเกิดผลกระทบเชิงลบ หากมีการลงทุนภาคการเกษตรเกิดขึ้นในประเทศไทยในอนาคต รวมทั้งการเสริมสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

5.2.1 บริษัทผู้ประกอบการลงทุน

การดำเนินการเพื่อไม่ให้เกิดการลงทุนภาคการเกษตรเกิดผลกระทบเชิงลบ

- (1) กำหนดให้ผู้ประกอบการลงทุนจะต้องมีการเสนอแผนความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) พร้อมกับการเสนอขออนุญาตลงทุน
- (2) กำหนดแนวทางเพื่อให้ผู้ประกอบการลงทุนต้องนำประเด็นทางสังคมและสิ่งแวดล้อมไปพิจารณาในการกำหนดและวางแผนโครงการลงทุน
- (3) กำหนดให้การลงทุนภาคการเกษตรพื้นฐานจะต้องวิเคราะห์ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment: EIA) ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ระยะพื้นที่ใกล้แหล่งที่ตั้งโครงการ และห่างไกลจากโครงการ (โดยโครงการที่ต้องวิเคราะห์ EIA อาจกำหนดตามขนาดของพื้นที่ที่ใช้ในการลงทุน)

(4) กำหนดให้มีการชดเชยในกรณีที่เกิดกิจกรรมการผลิตของผู้ประกอบการลงทุนก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม หรือเกิดความเสียหายต่อผู้ผลิตรายอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบต่อเกษตรกรรายอื่น ผลที่เกิดขึ้นในระยะสั้นและระยะยาว

(5) กำหนดให้ผู้ประกอบการลงทุนต่างชาติต้องแสดงใบอนุญาตจากรัฐบาลของประเทศตน ในการเข้ามาลงทุนภาคการเกษตรในประเทศไทย เพื่อเป็นหลักประกันว่าได้รับความเห็นชอบและสนับสนุนจากรัฐบาลของตน เช่น เรื่องทุน และการสนับสนุนการถ่ายทอดเทคโนโลยี ให้กับประเทศผู้รับการลงทุน

(6) กำหนดให้ผู้ประกอบการลงทุนปฏิบัติตามหลักการปฏิบัติที่เป็นสากล หรือหลักการ RAI สำหรับการลงทุนภาคการเกษตรระหว่างประเทศ

(7) ดำเนินการตามกรอบการค้าเสรี และการลงทุนระหว่างประเทศที่ไทยทำกับประเทศต่าง ๆ

เสริมสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วม

(8) กำหนดให้ผู้ประกอบการลงทุนจะต้องจัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจและเปิดเผยข้อมูล เกี่ยวกับการลงทุน เช่น ผลการศึกษา EIA และความเสียหายอื่น ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการลงทุน รวมทั้งการ กำหนดกลยุทธ์ในการรองรับความเสี่ยงเหล่านั้น ให้เกษตรกรและชุมชนรับทราบก่อนการลงทุน

(9) กำหนดให้ผู้ประกอบการลงทุน ติดตามและจัดทำรายงานผลการประเมินความเสี่ยงเป็นระยะๆ เพื่อเปิดเผยแก่สาธารณชน

(10) กำหนดให้ผู้ประกอบการลงทุนต้องเสนอแผนการถ่ายทอดเทคโนโลยี และแผนพัฒนา ด้านความรู้ให้กับคนในท้องถิ่น

5.2.2 หน่วยงานภาครัฐ

การดำเนินการเพื่อไม่ให้เกิดการลงทุนภาคการเกษตรเกิดผลกระทบเชิงลบ

(1) กำหนดกลไกเพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาการลงทุนแก่เกษตรกร ประกอบด้วยผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐด้านการเกษตร ด้านกฎหมาย ด้านการพัฒนาสังคม เพื่อเป็นตัวกลางในการประสาน ระหว่างผู้ประกอบการลงทุนกับเกษตรกร

(2) เร่งรัดการออกเอกสารสิทธิที่ดินทำกิน ให้แก่เกษตรกร รวมทั้งการออกโฉนดชุมชนในพื้นที่ที่ชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่จากการลงทุน

(3) เพิ่มขีดความสามารถในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับที่ดิน แหล่งน้ำ และทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งการเพิ่มอำนาจในการบริหารจัดการให้แก่ชุมชนท้องถิ่น

(4) สนับสนุนการลงทุนในรูปแบบเกษตรพันธะสัญญา หรือรูปแบบอื่น ๆ ที่ยังคงไว้ซึ่ง สิทธิในที่ดินทำกินของเกษตรกร เพื่อลดปัญหาการครอบครองที่ดินแปลงใหญ่ของผู้ประกอบการลงทุน

- (5) กำหนดให้มีการลงทุนทำกิจกรรมการเกษตรพื้นฐานเฉพาะในพื้นที่ที่รัฐประกาศเป็นเขตพื้นที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมเกษตรนั้น ๆ เท่านั้น
- (6) กำหนดเขตขนาดพื้นที่ที่อนุญาตให้มีการลงทุนภาคเกษตรพื้นฐานในการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพ
- (7) สนับสนุนการลงทุนการเกษตรพื้นฐานที่มีกระบวนการผลิตและการแปรรูปอย่างครบวงจรเพื่อเพิ่มการจ้างงานและสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรภายในประเทศ
- (8) กำหนดให้การลงทุนภาคการเกษตรพื้นฐาน จะต้องทำการผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐาน เช่น GAP GMP เพื่อเพิ่มคุณภาพสินค้าเกษตรที่ผลิตในประเทศ
- (9) กำหนดให้ข้อขัดแย้ง หรือข้อพิพาทต่าง ๆ ระหว่างผู้ประกอบการลงทุนกับเกษตรกรหรือชุมชนท้องถิ่น ต้องอยู่ภายใต้การบังคับใช้ของกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับภายในประเทศ
- (10) กำหนดให้ผู้ประกอบการลงทุน รายงานผลการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องเป็นระยะ ๆ
- (11) กำหนดกลไกภาครัฐในการติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของผู้ประกอบการลงทุน

5.2.3 เกษตรกรและชุมชนท้องถิ่น

การดำเนินการเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบเชิงลบ

(1) กำหนดให้เกษตรกรรายย่อย หรือองค์กรเกษตรกรที่จะเข้าร่วมลงทุนภาคการเกษตรกับผู้ประกอบการลงทุน ต้องแจ้งต่อกลไกการให้คำปรึกษาการลงทุนที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้น ทั้งนี้เพื่อช่วยดูแลให้มีการทำสัญญาที่เป็นธรรมระหว่างเกษตรกรและบริษัทผู้ลงทุน รวมทั้งการดูแลให้ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามสัญญาอย่างเคร่งครัด

เสริมสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วม

- (2) ให้ความรู้แก่เกษตรกรและชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวที่อาจเกิดขึ้นจากการลงทุนภาคการเกษตร
- (3) เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้ผู้นำสามารถทำหน้าที่เป็นตัวแทนเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอแนะ เจรจาต่อรอง เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชุมชนได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- นัฐยา ขวงโย.(2542) “การศึกษาผลกระทบของการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ต่อปริมาณการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ (FDI) ในอาเซียน”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ภูมิศักดิ์ ราศรี. (2557) การลงทุนภาคการเกษตรของไทยในอาเซียน
http://www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=17696&filename=news
- รัตนา สายคณิต. (2530) “เศรษฐศาสตร์การลงทุนทางตรงระหว่างประเทศ”. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- รัตนา สายคณิต และ พุทธกาล รัชช. (2549) “เศรษฐศาสตร์การจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ”. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2553) “รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง เรื่อง มาตรการส่งเสริมการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment)”
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2556) สถิติการลงทุนจากต่างประเทศ
http://www.boi.go.th/index.php?page=statistics_foreign_direct_investment
- เรวดี แก้วมณี. (ม.ป.ป.) ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กับการย้ายฐานการผลิตไปเมียนมาร์ของอุตสาหกรรมไทย: สานักนโยบายอุตสาหกรรมมหภาค (สม.)
- อภิรัฐ ตั้งกระจ่าง. (2543) “ธุรกิจระหว่างประเทศ (International business)”, กรุงเทพฯ: ธารนิทรรศการพิมพ์
- FAO. (2012a) **The State of Food and Agriculture** Investment in agriculture for better future, Rome p.99-103. <http://www.fao.org/docrep/017/i3028e/i3028e.pdf>
- FAO. (2012b). **Trends and impacts of foreign investment in developing country agriculture Evidence from case studies**, Rome, p.6. http://www.fao.org/fileadmin/templates/est/INTERNATIONAL-TRADE/FDIs/Trends_publication_12_November_2012.pdf
- FAO. (2014) เอกสารการประชุม Committee on World Food Security, Principle for Responsible Investment in Agriculture and Food System. Rome, Italy, 13-18 October 2014.
- Myers Gregory. (2012) Private Law and Responsible Agricultural Investment, Select Legal Issues for Consideration by UNIDROIT.
<http://www.unidroit.org/english/publications/review/articles/2012-1&2-myers-e.pdf>

OECD. (2010) "Private Financial Sector Investment in Farmland and Agricultural Infrastructure"

Working Party on Agricultural Policies and Market Report. OECD, Paris

Ramesh Sharma. (2011) **Food Export Restrictions: Review of the 2007-2010 Experience and**

Considerations for Disciplining Restrictive Measures, FAO, Rome, p.7-9.

http://www.fao.org/fileadmin/templates/est/PUBLICATIONS/Comm_Working_Papers/EST-WP32.pdf

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (1998) World Investment Report

1998 Trends and Determinants Overview : http://unctad.org/en/docs/wir1998overview_en.pdf

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ – นามสกุล นางสาวทัศนีย์ เมืองแก้ว
 ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร
 ชื่อหน่วยงาน สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
 สถานที่ทำงาน 50 ถ.พหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ
 โทรศัพท์ – โทรสาร 02-940-6484
 ที่อยู่ปัจจุบัน 317/101 ซ.พหลโยธิน 67/1 ถ.พหลโยธิน เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร
 โทรศัพท์มือถือ 098-258-0014

วุฒิการศึกษา

- 2549 Doctor of Technical Science, Asian Institute of Technology (AIT)
- 2542 วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาการเกษตร) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่
- 2536 ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์บัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช
- 2531 วิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่

ประวัติการรับราชการ

- 2531 – 2551 ตำแหน่งนักวิเคราะห์นโยบายและแผน 3-7

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- 2551 – 2555 ผู้อำนวยการส่วนองค์กรและยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศ

สำนักเศรษฐกิจการเกษตรระหว่างประเทศ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

- 2556 – 2557 ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายระบบเศรษฐกิจการเกษตร
 กองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

- 2558 - ปัจจุบัน ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร
 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เกียรติประวัติ

- ข้าราชการพลเรือนดีเด่น ประจำปี 2540 รับเกียรติบัตรและครุฑทองคำจากนายกรัฐมนตรี
- ข้าราชการดีเด่น สาขาการพัฒนาเศรษฐกิจ ของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปี 2542 รับเกียรติบัตรจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ประถมาภรณ์มงกุฎไทย